

T.C.
Marmara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Anabilim Dalı

HALKLA İLİŞKİLER AÇISINDAN ULUSAL KİMLİK

Yüksek Lisans Tezi

Banu AKBAŞLI

Danışman: Doç.Dr.Nurçay Türkoğlu

İstanbul, 1997

ÖNSÖZ

Bu çalışma sırasında kitle iletişim kuramlarını, kitle iletişiminin kültür ve toplum üzerindeki etkilerini, kültürün ulus için ve uluslararası önemini araştırdım. Ulusal kimlik, kültür ve ulusal kültürü yakından inceleme olanağına sahip oldum. İngiliz Kültürel Çalışmalarını, British Council'in bir halkla ilişkiler çalışması olarak değerlendirmeye çalıştım.

Bu konunun seçiminde ve hazırlanmasında öneri ve desteklerini esirgemeyen danışman hocam Doç.Dr.Nurçay Türkoğlu'na ve çalışmam boyunca yardımları için Dr.Aydemir Okay'a, bu bilim dalında bana çalışma olanağı sunan diğer hocalarıma teşekkür ederim.

Banu Akbaşlı

İstanbul, 1997

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	I
İçindekiler.....	II
Kısaltmalar.....	IV
Giriş.....	V

I. BÖLÜM

İLETİŞİM VE HALKLA İLİŞKİLER1

I. İLETİŞİM1

1. İletişim ve İletişim Araçları, İletişimin Fonksiyonları ve Çeşitleri1

1.1.İletişim Araçları4

1.2.İletişimin Fonksiyonları ve Çeşitleri6

2.Kitle İletişimi7

2.1.Kitle İletişim Araçları8

2.2.Yığınsal İletim Kuramları11

3.Kitle İletişiminin Kültür Ve Toplum Üzerindeki Etkileri14

4.Kitle İletişiminin Toplumlaraarası (Devletlerarası) İlişkiler Yönünden Önemi22

II. HALKLA İLİŞKİLER24

1.Halkla İlişkiler Kavramı24

2.Halkla İlişkiler Reklam ve Propaganda28

3.Halkla İlişkiler ve Kamu İle İlişkiler29

4.Halkla İlişkiler ve İletişim30

II.BÖLÜM

ULUSAL KİMLİK VE ULUSAL KÜLTÜR32

I ULUSAL KİMLİK32

1.Kimlik Kavramına Genel Bir Bakış32

2.Ulusal Kimlik34

II.ULUSAL KÜLTÜR40

1.Kültür Kavramı40

2.Ulusal Kültür56

3.Frankfurt Okulu Ve Kültür Endüstrisi58

III. BÖLÜM

ÖRNEK BİR ÇALIŞMA:

BRITISH COUNCIL'İN İNGİLİZ KÜLTÜREL ÇALIŞMALARI

PROGRAMI61

1.Kültürel Çalışmalar61

2.İngiliz Kültürel Çalışmalarının Kuruluşu64

3.İngiliz Kültür Çalışmalarının Yurt Dışı Faaliyetleri67

SONUÇ.....72

EK-1 1995-96 İngiliz Kültürel Çalışmaları'nın Programı.....74

EK-2 Öğrencilerin Değerlendirme Anketi.....77

EK-3 1995 İngiliz Kültürel Çalışmaları'nın Faaliyet Takvimi79

EK-4 Bir İngiliz Kültürel Çalışmaları Özel Olayı: Filmler ve Kimlikler (İstanbul-1997)..... 81

KAYNAKÇA..... 83

KISALTMALAR

A.g.e.	: Adı geçen eser
A.g.m.	: Adı geçen makale
B.C.S.	: British Cultural Studies
çev.	: çeviren
der.	: derleyen
ed.	: editör
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfalar

GİRİŞ

Birinci bölüm olan "iletişim ve halkla ilişkilerde" iletişim kavramına değinip iletişim araçlarının günümüzdeki yeri, iletişimin fonksiyon ve çeşitleri üzerinde durup, kitle iletişiminin kitle iletişim araçlarıyla toplum üzerindeki etkilerini incelemeye çalışacağız. Kitle iletişimin toplumlararası (devletlerarası) ilişkiler önemine değineceğiz. Ayrıca bu bölümde halkla ilişkiler kavramını ve bağlantılı olduğu alanları genel bir çerçeve içerisinde değerlendirmeye çalışacağız.

İkinci bölümde kimlik ve ulusal kimlik kavramlarını açıklayacağız. Bu bölümde ulusal kültür başlığı altında kültür, ulusal kültür ve Frankfurt Okulu ve Kültür Endüstrisi kavramlarını da ele alacağız.

Çalışmamızın son bölümü olan üçüncü bölümde ise, British Council'in İngiliz Kültürel Çalışmaları programını halkla ilişkiler açısından bir ulusal kimlik tanıtımı şeklinde değerlendirmeye çalışacağız.

I. BÖLÜM: İLETİŞİM VE HALKLA İLİŞKİLER

I. İLETİŞİM

1. İletişim ve İletişim Araçları, İletişimin Fonksiyonları ve Çeşitleri

İletişim son yılların en yaygın sözcüğüyken yaşamımızın ayrılmaz bir parçası haline geldi. "İletişim" (communication), "kitle iletişimi" (mass communication), "kitle iletişim araçları" (mass media) kavramları günlük hayatımızda yaygın bir kullanım alanına sahip oldular.

Hangi insan sorunu ele alınırsa alınsın, hepsinin üstündeki çatının insanla insan arasındaki iletişim sorunu olduğu söylenmektedir.

İletişim ile insanlar yaşamları boyunca kazandıkları bilgi, beceri ve duyguları hem kendi kuşakları içinde hem de kuşaklar arasında paylaşmış olur. Toplumsal yaşamdaki insan bu yolla varlığına birliktelik, süreklilik ve kültürelleşme katmaktadır.

İletişim sorunlarına göz attığımızda pek çok tanımla karşılaşmaktayız.

İletişim; bilgi, düşünce, tutum ve duyguların, bir birey ya da grup tarafından diğer birey ya da gruba semboller aracılığıyla aktarılmasıdır¹.

En genel anlamda biz bir sistem olan iletişime sahibiz. Bu sistemde kaynak oluşturma, etkide bulunma, hedefe ulaşma,

¹Denis Mc Quail, Sven Winduhl, **İletişim Modelleri**, Çev. Banu Dağtaş, Uğur Demiray, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi, 1994, s.7.

sembollerle yönlendirme gibi işlevler, tüm bunları toparlayan kanal tarafından yerine getirilir².

İletişim, iletiler yolu ile oluşan toplumsal etkileşim olarak tanımlanabilir³.

Ünsal Oskay iletişimi, "birey ile birey (ya da bireyler) arasında yapılan anlam yüklü simgeler gönderimi, alımı, işlenime, yeniden gönderimi, yeniden alımı ve yeniden işlenimi vb süreci⁴ olarak ifade etmektedir.

İletişim en yalın haliyle kültürün insan topluluklarına dağıtımındır şeklinde tanımlanmaktadır⁵.

Yapısal düzeyde iletişime bakıldığında "iletici" (communicator), "ileti-mesaj" (message), "mesajın gönderildiği araç" (channel), "alıcı ya da izleyici" (audience) ögeleri sıralanmaktadır. Bu ögeler içiçe karşılıklı ve ortak etkileşimlere sahiptirler. İletici ile alıcı arasındaki karşılıklı etkileşimi gazete ile irnekleyecek olursak; muhabir iletici, muhabirin verdiği haber mesaj ya da ileti, gazete araç, gazete okuyucusu ise alıcı konumundadır⁶.

İletici ile alıcı arasındaki karşılıklı etkileşim toplumsal yaşamın;

* Bireyin kendi çevresinden anlam çıkarması veya bir diğer birey ile etkileşimde bulunmasıyla,

* Grup, dernek, kurum içinde alışverişin gerçekleşmesiyle,

* Toplumlararası, devletlerarası ilişkilerin kurulmasıyla, çeşitli düzeylerinde gerçekleşebilmektedir⁷.

²Aynı.

³Aynı.

⁴Ünsal Oskay, **Kitle İletişiminin Kültürel İşlevleri**, İstanbul, Der Yayınları, 1993, ss.309-310.

⁵Raşit Kaya, **Kitle İletişim Sistemleri**, Ankara, Teori Yayınları, 1985, s.1.

⁶Konca Yumlu, **Kitle İletişim Araştırmaları**, İzmir, 1990, s.15.

⁷Aynı.

İletişim yalnızca iki birey arasında bir düşünce, bilgi ya da davranışın aktarılması olmayıp, karmaşık bir kültürel süreçtir⁸.

Bilgi birikimi ise ancak insanlığın deneyimlerinin ortak simgelerle kavramlara dönüştürülmesi ile sağlanmaktadır. İlkel insandan günümüze dek bu kavramların çoğalması ise dilleri yartırken iletişim süreci de gittikçe karmaşıklaşmış ve zenginleşmiştir. Günümüzde ise önemli olan farklı çevre koşullarında ve değişik toplumsal-ekonomik yapılarda oluşan yaşam biçimi ve kültürle ait diller arasındaki iletişimin gerçekleşmesidir⁹.

John Fiske için iletişim, yüzyüze konuşmadır, televizyondur, enformasyon (bilgi) yaymadır, saç biçimidir, edebi eleştiridir¹⁰.

Fiske'ye göre iletişim araştırmalarının iki temel okulundan birincisi olan iletişimi iletilerin aktarılması olarak gören (süreç) okul, etkililik ve doğruluk gibi kavramlar üzerinde dururken, iletişim birinin davranışını ya da zihinsel durumunu etkilemek olarak görür. Etki niyet edilenden farklı gelişmişse (daha az biçimde gerçekleşmişse) iletişimde başarısızlık olduğunu söyleme, süreçte başarısızlığın ortaya çıktığı aşamaları bulma eğilimindedir. Kodlar ve kod aktarıcılarının iletişim kanallarını ve araçlarını nasıl kullandığı ile ilgilenmektedir. Süreç okulu toplum bilimlerinden (özellikle sosyoloji ve psikoloji) yararlanmaktadır. İletişim eylemleri önemlidir¹¹.

⁸Ersan İlal, *İletişim, Yıgınsal İletişim Araçları ve Toplum*, İstanbul, 1989, s.10.

⁹A.g.e., ss.10-11.

¹⁰John Fiske, *İletişim Araştırmalarına Giriş*, Çev. Süleyman İrvan, Ankara, Bilim Sanat Yayınları/Ark, 1996, s.15.

¹¹A.g.e., s.16.

İletişimi anlamların iletimi ve değişimi olarak gören ikinci okul ise anlamların üretilmesinde iletilerin ya da metinlerin insanlarla nasıl etkileştiği ile (metinlerin kültürümüz içindeki rolü göstergibilim) ilgilidir. Bu okula göre yanlış anlamalar kültür araştırması anlamına gelmektedir. Göstergibilim okulu dilbilim ve güzel sanatlardan yararlanmaktadır. İletişim ürünleri önemlidir¹².

Bütün bunlar dolayında Fiske'ye göre iletişim "iletiler aracılığıyla toplumsal etkileşim"dir¹³.

4.4 İletişim Araçları

İnsanlar, ortak dillerine dayanarak iletileri aktarırken çevre koşullarına toplumsal-ekonomik yaşam biçimlerine uygun araçlar kullanırlar. Bu ise tam tam gibi işitsel araçlardan, dumandan, hiyerogliften, resme, çizime ve yazıya kadar uzanmıştır¹⁴.

İletişim aracının, iletişimde temel olan kaynak (gönderici) ile hedef (alıcı) arasında bir bağlantı kurması ve ileti taşıması gereklidir. İletinin, kaynaktan başlaması istenen ya da istenenlere ulaşmasını sağlayan kanala iletişim aracı denmektedir¹⁵.

Konuşma, basılı malzemeler, bir bilginin, bir görüşün, bir davranışın kaynaktan paylaşması ya da paylaşımları istenenlere iletilmesine yarayan her türlü araç, bir iletişim aracı sayılabilmektedir.

İletişim araçları:

1-Sözlü ya da söze dayalı iletişim araçları

¹²Aym.

¹³Aym.

¹⁴İlal, a.g.e., s.11.

¹⁵Önder Şenyapılı, **Toplum ve İletişim**, Ankara, 1981, s.42.

- 2-Sözsüz ya da söze dayanmayan iletişim araçları
 - 3-Görsel iletişim araçları
 - 4-Dokunsal iletişim araçları
- şeklinde sıralanabilir.

Bir iletişim aracı kimi zaman iki ya da daha çok türün birleşmesinden ortaya çıkmış bir araç olabilmektedir. Televizyon hem sözlü hem görsel nitelikli bir araçken, radyo bir sözlü iletişim aracıdır. Gazete söze dayalı ama aynı zamanda görsel iletişimden de yararlanan bir iletişim aracıdır. Trafik işaretleri, deniz feneri vb. görsel iletişim araçlarıdır. Braille alfabesi dokunsal iletişim aracına bir örnektir¹⁶.

J.Fiske, aracı iletiyi kanal aracılığı ile aktarılabilen bir sinyale dönüştüren teknik ya da fiziksel bir nesnedir, şeklinde tanımlamaktadır. Sinyallerin aktarıldığı fiziksel araçlara ise kanal adı verilir. Temel kanallar ışık dalgaları, ses dalgaları sinir sistemi şeklinde sıralanabilir¹⁷.

Katz, Gurevitch ve Hass'ın 1973 yılında yaptıkları bir araştırmaya göre 5 temel iletişim aracı arasındaki ilişki incelenmiştir (kitap, sinema, televizyon, radyo, gazete). İnsanlar toplum ile bağlarını sürdürmek için gazete, radyo ve televizyon kullanma eğilimindeyken, kitap ve filmleri ise bir süre de olsa gerçeklikten kaçış için kullanıyorlardı. İyi eğitim alanlar basılı iletişim araçlarını, düşük seviyede eğitim alanlar görsel ve elektronik iletişim araçlarını tercih etmekteydiler. Kişinin kendini anlamayı geliştirmede en çok kullanılan kitle iletişim aracı kitaptı.

Fiske araçları üç temel kategoriye ayırmaktadır:

¹⁶A.g.e., s.44.

¹⁷Fiske, a.g.e, s.35.

1- Sunumsal (presentational) araçlar: Ses, yüz, beden. Burada ve şimdi ile sınırlı olan ve iletişim eylemleri üretirler. Bunlar iletişimcinin varlığını zorunlu kılarlar, çünkü araç kişidir¹⁸.

2- Temsili (representational) araçlar: Kitaplar, resimler, fotoğraflar, yazılar, heykel, iç mimari ... Bunlar sunumsal araçları kaydedebilen bir metin oluşturlarken ve iletişimciden bağımsız olarak varolabilmektedirler. "Bu araçlar, iletişim ürünleri üretirler".

3- Mekanik araçlar: Telefon, radyo, televizyon, teletext birinci ve ikinci kategorilerdeki aktaran araçlardır.

Fiske'ye göre bu kategoriler birbirlerinin içine sızarlar ve farklılıklar kadar benzerlikler de önemlidir¹⁹

4.2.İletişimin Fonksiyonları ve Çeşitleri

İletişimin türlerine göre sözlü ya da sözsüz, görsel veya dokunsal olarak gerçekleşmesinin yanında, kaynağın durumuna, gerçekleşen iletişimdeki kanal azlığı ve çokluğuna ve aracın niteliklerine göre de eklenebilmektedir²⁰.

Yüzyüze İletişim: İki kişilik iletişimde kaynak ve alıcı değişebilmektedir ve dolayısı ile kanal da değişecektir. Küçük bir toplulukta bilgi görüş ya da davranış alış-verişinde bulunulduğunda gönderici ve alıcılar değişirken kanal da değişikliğe uğramaktadır. Politikacıların yaptıkları konuşmalar, konferanslar, sempozyumlar ve ders anlatımında tek kişiden çok kişiye yapılan konuşmalarda, kaynak ya da gönderici konuşmanın başından sonuna kadar ağırlıklıdır. Gösterilen tepkilere rağmen, yüzyüze iletişime kişisel iletişim de

¹⁸A.g.e., s.36.

¹⁹Aym.

²⁰Şenyapılı, a,g.e., s.45.

denmektedir. Mektup, telgraf, telefon gibi araçlar iki kişi arasındaki karşılıklı iletişimi kolaylaştırırlar²¹.

Kişisel olmayan iletişim: Gönderici kaynak ve alıcıdan çok araç önem kazanmaktadır. Bir kişinin tanımadığı bir kişiyle bilgi almak amacı ile telefon görüşmesi (uçak ile havaalanı kontrol kulesi gibi) buna örnektir. Bu tür iletişimde gönderici tek, alıcı çok sayıda ve iletişim aracı süreçte en büyük önemi kazanmaktadır. Burdaki araçlar iletiyi üreten kişiden bir çok tüketiciye hatta yığınlara aktarılmasını sağlamaktadır²².

2.Kitle iletişimi

Kullanılan teknik araçlar, iletilen haberin içeriği ve seslenen kişiler bakımından "kitle iletişimi", iletişimden farklılıklar göstermektedir²³.

Denis Mc Quail'e göre kitle iletişim araçlarının izleyici kitlesi olarak kitle, grup, kalabalık ve kamudan ayrdedilen nitelikler taşır:

- a) Kitle kalabalık ve kamudan daha büyüktür
- b) Kitle fazlasıyla dağınıktır; üyeler birbirini tanımaz, aynı zamanda izleyicileri bir araya getiren kişi de üyeleri tanımaz
- c) Kitle belirli amaçlar için bir araya gelip birlikte eylemde bulunabilme yeteneğinden yoksundur
- d) Değişin sınırlar içinde kitleyi oluşturan birimler değişik yapılar gösterir
- e) Kitle, kendi başına eylemde bulunamaz, aksine kitle üzerinde eylemde bulunulur²⁴.

²¹A.g.e., s.46.

²²A.g.e., s.47.

²³Yumlu, a.g.e., s.20.

²⁴Aym.

Okumanın bireyselleşmesi ile birlikte, bilgi, haber ve kütürün üretim, yayım ve dağıtımını kollektif bir çaba haline dönüşmüştür²⁵.

Kitle iletişiminden söz edebilmek için, toplum belirli bir teknoloji ve üretim gücü düzeyine ulaşmış olmalıdır. Diğer yandan kitlesel olarak üretilen basılı haber metinlerini tüketecek bir kitlenin oluşması gereklidir. Bu tüketici kitle içinde üretileni sürekli olarak satın alabilecek belirli bir gelir düzeyine sahip bireylerin yeterli sayıda olması beklenirken; okuma merakının artması açısından belli bir eğitim düzeyinde bulunmalıdır. Okumanın sürekliliği için de toplumsal nedenler varolmalıdır²⁶.

2.4.Kitle İletişim Araçları

Yenilenen toplumsal biçimleniş ve üretim teknolojisine koşut olarak iletişim araçları gelişirken, karşılıklı bir etkileşim süreciyle toplumsal gelişmede bir etken olarak yer almaktadır²⁷.

Kitle iletişimi, teknolojik araçlarla (radyo, basın, televizyon vb) çalışan, gelişmiş teknik ve kurumlar vasıtasıyla gerçekleşmektedir.

Toplumsallaşma sürecinde olan birey, günlük yaşamda oldukça geniş bir iletişim ağı içinde varolmaktadır. XX. yüzyılın ikinci yarısında gerçekleşen teknolojik gelişmelerle kitle iletişiminin boyutları da gelişmiştir. I. Dünya Savaşı'ndan sonra televizyonun yaygınlaştığı izlenmiştir²⁸.

²⁵Kaya, a.g.e., s.2.

²⁶Aym.

²⁷A.g.e., s.5.

²⁸Yumlu, a.g.e., s.23.

Radyo, televizyon, video, basın, kaset, plak, kitap, dergi, tiyatro, afiş, el ilanı, duvar yazısı, siyasal miting, konser, telefon, telgraf, teleks, telefoto, faksimile, radyo foto, radyo link sistemleri, kablolu televizyon, iletişim uyduları, bilgisayarlar yüzyılımızın iletişim yüzyılı olarak anılmasını sağlamışlardır²⁹.

Kitle iletişim araçlarının eğlendirmek, bilgilendirmek (haber vermek), etkilemek, para kazandırmak gibi işlevleri olduğu bilinmektedir. Bu dört işlevin de önemi gittikçe artmaktadır³⁰.

Kitle iletişim araçlarının özellikleri:

Kitle iletişim araçlarını diğer gruptaki araçlardan ayıran en önemli özellikler iletiyi büyük yığınlara iletebilmesi ve iletişim sürecini tek yönlü bir ilettime dönüştürmesidir³¹.

İletişim süreci incelendiğinde kitle iletişim araçlarının özellikleri şöyledir:

- Kurumsallaşma
- Tekelleşme
- Yabancılaşma³²

Günümüzde giderek karmaşıklaşan iletişim teknolojisi ve getirdiği büyük ekonomik yük büyük kurumlar tarafından yürütülebilen işletmeler gerektirmekte, iletişim sürecini oluşturan işlevler rol oynamakta ve kurumsallaşmaktadır³³.

İletişim sürecinin yapısını belirleyen bir diğer olgu tekelleşme ile ulusal boyutta tek tür araçtan, araçlararası, savaş sanayi, ya da turizm ve eğlence sanayi ile ilişki

²⁹A.g.e., ss.23-24.

³⁰Şenyapılı, a.g.e., s.61.

³¹İlal, a.g.e., s.15.

³²A.g.e., s.16.

³³A.g.e., ss.16-17.

kurulabilmektedir. Örneklersek bir gazete sahibinin bütün gazeteleri ele geçirmesi veya gazete, dergi, basımevi ve kitabevlerine el atması; haber ajanslarının, kağıt fabrikalarının, kültür kurumlarının satın alınması ya da bir basın tekelinin radyo-televizyon istasyonlarına, uydu ve kablo sistemlerine el atması gibi³⁴.

Gelişmiş ülkelerde ulusal yapılarda oluşan bu tekeller uluslararası boyutta çok uluslu şirket olgusu ile birleşerek gelişmesi engellenmiş bölgelerde oluşmuş siyasal yapılarda ve buralardaki yöresel ve ulusal kültürler üzerinde sorunlar yaratmaktadırlar³⁵.

Bir diğer olgu olan yabancılaştırma ise iletişimin temel öğelerinin birbirine yabancılaştırması ile ortaya çıkmaktadır. Diğer yandan da ileti zaman ve mekan açısından da üreticisine yabancılaştırmaktadır. Ayrıca kurumsallaşarak ayrılan yapısı ile iletişim süreci tüketici ve iletinin üretim koşullarına yabancılaştırmaktadır³⁶.

Kitle iletişimine, bir başka deyişle yığınsal iletim sürecine katılmak iletişim araçları teknolojisi ile sınırlıdır. Bu sınırlılık nedeni ile çift yönlü, tartışmaya dayalı olan iletişim süreci tek yönlü iletim sürecine dönüşmektedir³⁷.

Kitle iletişim sürecinin temel kapsayıcı iletişim modelini oluşturması nedeni ile kitle iletişim araçlarının dışında oluşan iletişimi yalanlayıcı etkisi söz konusudur³⁸.

Kitle iletişim süreci bu etkileri ile iletişimin içerik yönünden özgür, eşitleyici sınırsız ve çift yönlü çeşitliliğe

³⁴A.g.e., ss.19-22.

³⁵A.g.e., ss.22-23.

³⁶A.g.e., ss.24-25.

³⁷A.g.e., ss.27-30.

³⁸A.g.e., s.30.

yönelik kültürel yapısını egemen kültürel ekonomik yapının değer yargılarına uygun biçim ve içeriğe sahip tek yönlü iletilerle, tek düze yığınsal kültürlere dönüştürülmekte ve kitle iletişim araçlarının üreticisi haline gelmektedir³⁹.

2,2,Yığınsal İletim Kuramları

Yığınsal iletişim yapısı ile toplum arasındaki ilişkileri açıklayan kuramlar genel olarak dörde ayrılabilir: Yığınsal kültür kuramları, özgürlükçü-çoğulcu kuramlar, Frankfurt Okulu'nun Eleştirisel Kuramı, Marxçı Kuramlar⁴⁰.

Yığınsal Kültür Kuramı: Genellikle "yığınsal toplum kuramcıları" olarak anılan, çok değişik yapıda düşünürlerin oluşturduğu kuram 19. yüzyıl ortalarından başlayıp gelişen, yığınların eleştirilmesine dayanmaktadır. Seçkin, devletin yüceltilmesi ve üstün nitelikli bireyler tarafından yürütülmesini uygun bulup ve demokratik katılıma karşı çıkarken (Nietzsche ve Ortega-Gasset gibi), basın ve genel eğitim alanlarındaki gelişmelerin seçkinler ile yığınlar arasındaki dengeyi bozduklarını düşünürler. İngiltere'de M.Arnold gibi düşünürler ise 19. yüzyılın siyasal bunalımlarını bir kültür sorunu olarak değerlendirip, kültürel yapının çökmesine yığınsal kültür ve yığınsal iletişimi neden olarak göstermektedir. Yığınsal kültür kuramcıları, yığınsal kültürü siyasal baskının bir aracı olarak görmektedirler. MacDonald'ın anlatımı ile "Halk sanatı aşağıdan yukarıya doğru gelişmiştir...Yığınsal kültür yukarıdan zorlanmıştır, iş adamlarının kiraladığı teknisyenler tarafından üretilmiştir, izleyicileri ise seçenekleri satın almak ya da almamak olan bir sınırlı katılımla, edilgen tüketicilerdir... Halk sanatı, efendilerinin "yüksek kültürü" karşısında kollu koruyan bir kale duvarıydı, oysa yığınsal kültür bu duvarı yıkarak,

³⁹Aym.

⁴⁰A.g.e., s.39.

niteliksizleştirilmiş bir "yüksek kültür" biçiminde, siyasal bir baskı aracına dönüştürmektedir"⁴¹.

Özgürlükçü-Çoğulcu Kuram: Yığinsal kültür kuramında kuramın dayandığı seçkinler yığınlar ayırımı belirsiz olup, organik bir bütün olan toplumsal yapının parçalanma nedeni, seçkin egemen kültürün yerini yığın kültürünün alışı açıklanmamaktadır. ABD'nde Shils ve Bell gibi toplumbilimciler bu kuramın eleştirisine dayanarak yığinsal iletişim araçlarının işlevini oldukça olumlu değerlendiren özgürlükçü-çoğulcu kuramın gelişmesini sağlamışlardır. Yığinsal iletişim araçları yığinsal kültür aracılığıyla siyasal bağımlılık yaratan baskı araçları değil, değişik görüşlerin kamuoyuna yansımaya, baskı gruplarının yönetici seçkinleri etkilemesine yardım eden devletin "dördüncü kuvveti"dirler. Yığinsal iletişim araçları her görüşü özgürce yansıttığı gibi, çoğunluğa da kültür ürünlerini ulaştırmaktaydı. Gözardı edilen noktalar ise yığinsal iletişim araçlarının tek yönlü her çeşit görüşün kamuoyuna yansımaya sağlamaktan çok, kamuoyunu belirli bir yönde etkilemeye daha elverişli olduğu ve bunu güçlendiren yığinsal iletişim araçlarındaki tekelleşmedir. Bu eleştirilerin üzerine liberal-çoğulcu kuramcılar mülkiyetin önemli olmayıp, iç yapılardaki çoğulculuğun ve sahip, yönetici, yazı işleri kadroları ve muhabirleri arasındaki görüş ayrılıklarının çoğulcu bir ileti yapısı oluşturduğunu açıklayan çalışmalar yapmışlardır. Tüketiciyi (izleyici etki ve yapısı) incelemekten, üreticiyi incelemeye yönelmişler ancak iletilerin yapısını inceleyerek, yeterli bir yöntem ve kuramsal yaklaşımla kuramları doğrulanmamıştır⁴².

Frankfurt Okulu Marx ve Engels'in yığinsal iletişim araçları ile toplumsal yapı ve ideoloji üzerine ayrıntılı bir kuramsal yaklaşım geliştirmemiş olmaları üzerine 1920'lerdeki Avrupa'da

⁴¹A.g.e., s.40.

⁴²A.g.e., ss.41-42.

Stalinizm ve Faşizm'e, Batının kapitalist yapısında bunalımları erteleyen ideolojik dönüşümlere anlam vermeye çalışan toplumcu aydınlar yığınsal iletişim araçlarının işlevleri konusunda çözümler aramışlardır. Herbert Marcuse, Theodor Adorno ve Max Horkheimer gibi düşünürlerin başlangıcı çektiği bu yaklaşıma göre, batının kapitalist yapısı toplumsal değişmeyi gerçekleştirecek güçleri denetim altına almıştır ve burada yığınsal iletişim araçlarının büyük bir işlevi vardır⁴³.

Marcuse'ye göre, yığınsal iletişim araçları nelerin tartışılıp nelerin tartışılmayacağını belirlerler, kullandıkları soyut kavrama dayanmayıp, somut imgeye dayanan dille tartışma ortamını sınırlamakta, eleştiri ve düşünce olanağını yok etmekte, düzenin devamını sağlayan "tek boyutluluğu" yaymaktadırlar. "Yığınsal iletişim" ürünleri, işleyiş ve etkilerini inceleyen Frankfurt Okulu, onların toplumu uyutmak, beyinlerini yok etmek amacıyla olduklarını ve sanat ürünlerinin de yığınsal iletişim araçlarına yansımaları olumsuz bulduklarını ileri sürmüştür. Sanat bu araçların öncesinde ve dışında kurulu düzene karşı çıkmıştır⁴⁴.

Marxçı Kuram Frankfurt Okulu'nun karamsarlığı dışında kalan Marxçı kuramlar yığınsal iletişim araçlarının toplumdaki ideolojik-kültürel işlevine eleştirisel yaklaşmışlardır. Marx'ın siyasal ve hukuki ilişkilerle birlikte üstyapıyı oluşturduğunu söylediği ideolojik yapının üretim ilişkilerinden oluşan "gerçek temel" ya da altyapı ile koşut olduğunu söylemesi ve daha açık kuramlar getirmemiş olması, bu konuda en önemli sorundur. Marx'ın Hegel'i tersine çeviren "insanların yaşamını belirleyen onların bilinci değildir, tam tersine, bilinçlerini belirleyen onların toplumsal yaşamıdır" kuramına göre, toplumda ideolojik-kültürel yapının oluşmasında etkili iletileri üreten yığınsal iletişim araçlarının ekonomik yapıları

⁴³A.g.e., s.43.

⁴⁴A.g.e., s.44.

ve toplumsal yapı ile yığınsal iletim ürünlerinin, biçim ve içerik arasındaki ilişkilerin araştırılmasında ayrılıklar çıkmaktadır. Bir görüş ekonomik ilişkilerin, ideolojik-kültürel yapıyı kesin belirlediği ve yığınsal iletim ürünlerini bir ekonomik ürün olarak görülmesi üzerinde durur. Bazı düşünürlere göre ise ideolojik kültürel yapının bir özerkliği olduğu, ekonomik altyapı ile ilişki ise kesin belirleme değil koşutluktur. Yığınsal iletim araçlarının ideolojik yapısının kökenleri ve toplumsal yapı ile ilişkileri tartışmalıdır. Bu kurama göre değişen toplumsal yapılarda yığınsal iletim araçlarının olumlu, bilinçlendirici işlevleri olduğu kabul edilip ve eleştirisel yaklaşımlarıyla değişik yaklaşımları etkilemektedirler⁴⁵.

3.Kitle İletişiminin Kültür Ve Toplum Üzerindeki Etkileri

Kitle iletişiminin etkileri üzerine öne sürülen pek çok varsayımdan öne çıkan düşünce, kitle iletişim araçlarının diğer alanları dışlayarak belirli konulara yoğunlaşarak kamuoyunu etkileyebilmesidir. Kişiler kitle iletişimin öncelikli konularını bilmek isteyeceklerdir. Bu yaklaşım tutum değişikliğinden çok öğrenme ile ilgilidir. Kitle iletişimindeki görgül çalışmalar daha çok bilgilenme üzerindeki etki ile ilgilenirken yukarıda sözünü ettiğimiz gündem-belirleme varsayımı bu bulgular ile düşünce oluşturma üzerindeki olası etkiyi bir araya getirmenin yollarını aramaktadır. Çünkü öğrenmenin kitle iletişim araçlarından kaynaklandığını varsaymaktadır. Bir başka anlatımla konuların ne olduğu ve hangi önem sırasında düzenlendiklerini insanlar kitle iletişim araçlarından öğrenirler⁴⁶.

⁴⁵A.g.e., ss.45-47.

⁴⁶McQuail, Windahl, a.g.e., s.95.

Bu varsayımın savunucuları Amerikalı araştırmacılar Malcolm McCombs ve Donald Shaw'a göre izleyiciler sadece kamuoyunu ilgilendiren konuları ve diğer alanları, iletişim araçları yoluyla öğrenmekten öte, aynı zamanda medyanın bunlara yüklediği önemin boyutlarını da öğrenmek isterler. Örneğin; kampanya sırasında adayların söyledikleri yansıtılırken kitle iletişim araçları önemli konuları belirlerler. Bir başka deyişle medya, kampanyanın gündemini belirler. Bireyler arasındaki bilişsel değişimi etkileyen bu yetenek, kitle iletişim gücünün önemli bir yönüdür⁴⁷.

Sonuç olarak temel çıkış noktası insanların gereksinimleri olan gündem belirleme medya tarafından mı yoksa toplumun bireyleri ve gereksinimleri tarafından mı, ya da medyanın kaynağı olan kurum içindeki seçkinler tarafından mı yönlendirilmektedir çok net değildir⁴⁸.

Ball, Rokeach ve DeFleur'ün tanımladıkları bağımlılık modeli kitle iletişim araçlarından etkilenen toplumun yapısal koşullarında odaklanırken bu modern toplumda, kitle iletişim araçları, koruma, değişme ve gelişme süreçlerine, toplumsal hareketin sadece birey ve grup düzlemlerinde değil, toplumsal düzlemde de yaşamsal olarak işin içine giren bilgi sistemleridir. Çağdaş toplumlardaki işleyişleri birey haber kaynaklarından bilgilenmek kendi toplumlarına uyabilmek ve orada ne olduğunu öğrenmek için kitle iletişim araçlarına bağımlılık duymaktadırlar⁴⁹.

Bağımlılık modeli kitle iletişim araçlarının genel etkileri üzerine bazı avantajlara sahiptir. Yazarlar kitle iletişim araçlarının bireyler ve toplum üzerinde hiçbir etkisi yoktur ya da yönlendirmede sonsuz bir güce sahiptir demektense, etkinin şöyle ya da böyle verili düzene ilişkin bazı durumlara

⁴⁷Aynı.

⁴⁸A.g.e., s.97.

⁴⁹A.g.e., s.99.

bağlı olduğunu öne sürmektedirler. Yapısal durumlar ve tarihsel koşullar birey ve kişilik değişkenlerinden daha önemlidir. İzleyiciler üzerindeki etkilerin toplumsal sistem ve hatta medyanın kendisi üzerindeki etkilere dönüşebileceğini dikkate almaktadırlar⁵⁰.

Bu model medya sisteminin toplumsal sistemden bağımsızlığını abartırken diğer çalışmalar kitle iletişim araçlarını nötr, apolitik, gereksinimler doğrultusunda hizmet veren kurumlar olarak kabul ederken, doğru olan yaklaşım kitle iletişim sistemlerinin toplumdaki egemen kurumlarla işbirliği içinde çalıştığıdır⁵¹.

Elizabeth Noelle Neumann'ın sessizlik sarmalı modelinde ise kamuoyunun (nasıl oluştuğu üzerinde dururken;) oluşması kitle iletişimi, bireyler arası iletişim ve bireyin kendi düşüncesini diğer insanlarla ilişkideyken algılaması arasındaki karşılıklı ilişkidir. Bireyler belli tutum ve inançları savunurken yalnız kalmamak için soyutlanmaktan kaçınmaya çalışmaktadırlar. Kişi egemen bakış açılarını ya da daha az baskın alanları öğrenmek için çevreyi gözlemlerken kendi görüşünün azınlıkta olması halinde soyutlanma korkusuyla görüşünü açığa vurmak ve açıklamakta zorlanacaktır⁵².

Bu modelde "çoğulcu reddetme" kavramıyla karşılaşırız. Pek çok bireyin birbirlerine özel düşüncelerini iletememesi ve kendini dışlanmış bir azınlığa ait hissederken, çoğunluk da güçlü ve sesini duyuran azınlığa yanlış bir uzlaşımı dayatırken aynısını hissedebilir. Bu modelde sarmalın gerçek tutum değişikliklerini yansıtıp yansıtmadığı soru işaretidir. Düşünceler sapkın sayılarak engellenmiş olabilirler ve daha uygun şartlar altında, beklenmedik bir biçimde ortaya çıkabilir. Burada kamuoyu tarafından kullanılan tanımlamalar

⁵⁰A.g.e., s.101.

⁵¹A.g.e., s.102.

⁵²A.g.e., s.103.

önem kazanmaktadır. Düşünce oluşum süreci bazı koşullar altında kesinlikle gerçekleşirken, oluşumun boyutu bilinmemektedir⁵³.

Tichenon'un bilgi boşluğu hipotezi Roger tarafından iletişim etkileri boşluğu olarak değiştirilir. Bir toplumsal düzende artış gösteren bilgi akışı aşağı konumdaki eğitimlilere oranla daha yüksek sosyo-ekonomik statüye sahip eğitimliler tarafından daha iyi sindirilecektir. Artış gösteren bilgi akışı bilgi boşluğunu azaltacağına fazlalatacaktır ve Roger aynı zamanda tutum ve davranışlarda da boşlukların oluşmasına da dikkat çekmiştir. Boşlukların oluşmasında sadece eğitim düzeylerinin etkili olmadığını aynı zamanda başka unsurların da katkısından söz etmiştir⁵⁴.

Kitle iletişim araçları bilgi boşluklarının oluşmasında tek yaratıcı etken değildirler. Televizyonla boşlukları kapamada basına oranla daha avantajlı olduğu düşünülmektedir⁵⁵.

Kitle iletişim alanında yürütülen çalışmalara bakıldığında iki farklı görüş belirginleşmektedir. Birinci görüşe göre iletişim mesajların iletildiği bir süreç olarak yorumlanıp ABD'den kabul görmüştür ve davranış ve tutumları değiştiren psikolojik ve toplumsal nedenler araştırılmıştır⁵⁶.

İkinci görüşe göre ise iletişim ortak kültürü oluşturan, tamamlayan ve değiştiren bir süreçtir ve Avrupa'daki araştırmaların ve çalışmaların konusudur. Bu görüşe göre kitle iletişim araçlarının toplumsal değişme aracı mı, yoksa status-que'nun korunmasına yardımcı mı olduğu en çok üzerinde durulan

⁵³A.g.e., s.105.

⁵⁴A.g.e., s.107.

⁵⁵A.g.e., s.112.

⁵⁶Yumlu, a.g.e., s.25.

konulardandır. Kitle iletişim araçları toplumu ve kültürü yansıtmakta mı, biçimlendirmekte midir?⁵⁷.

Kitle iletişim aracı -kültür- toplumsal yapı ilişkileri üzerine çalışan bilim adamları bu ilişkiyi kendi bakış açılarına ve kavramsal yaklaşımlarına göre incelemektedirler. Son yıllarda bu ilişkinin hangi yöntemlerle ve kuramla ele alınacağı tartışma konusu oluşturmaktadır⁵⁸.

Umberto Eco bugün radyo ve televizyonun herkesin uzaktan kumanda aleti ile kendine program seçtiği, denetlenmesi olanaksız bir iletiler yumağı olduğunu, bunu bireyi özgür bir konuma sokmayıp, özgür ve bilinçli olmayı öğretmenin yönteminin değiştiğini vurgular ve medyanın çoğalmasından ve karesi oranında artmasından söz eder⁵⁹.

Eco, kitabında "Mass media da bir secere ilişkisi vardır ve mass media hafızadan yoksundur, her ne kadar bu iki özellik birbiriyle bağdaşamayacak özellikler olsa da. Bir secere ilişkisi içindedirler, çünkü mass media'daki her yeni buluş zincirleme taklitler üretir, bir tür ortak dil oluşturur. Hafızadan yoksundur, çünkü bir kez taklitler zincirinin sonuna varıldığında kimse başlangıcı kimin yaptığını hatırlayamaz ve kolaylıkla ailenin atası en son torun ile karıştırılabilir" demektedir⁶⁰.

Kitle ürünleriyle olan ilişkimiz gittikçe değişmektedir "yüksek" sanatın ürünleriyle olan ilişkimizin değiştiği gibi. Farklılıklar çok azalmış ya da tamamıyla ortadan kalkmıştır. Ancak farklılıkların ortadan kalkmasıyla birlikte zamansal

⁵⁷A.g.e., s.26.

⁵⁸A.g.e., s.27.

⁵⁹Umberto Eco, *Günlük Yaşamdan Sanata*, 3. Basım, İstanbul, Adam Yayınları, 1993, s.149.

⁶⁰A.g.e., s.146.

ilişkiler de bozulmuş, öncüllük, ardıllık, önceki, sonraki ayrımını seğebilmek olanaksız hale gelmiştir⁶¹.

İletişim, dilin ya da sözelleşmiş simgelerle yapılan iletişimin dışında da yapılmaktadır. Ancak toplumsal yaşamda kullanılan simgeler sisteminin en gelişkin kesimini oluşturan dildir. Bir toplumun belirli bir yaşam biçimini oluşturan görgülerini, geleneklerini, bilgilerini ifade etmekte, anlatmakta, aynı kuşağın içindekiler arasında bunların aktarımını sağlamakta, bir kuşağın bu alanlardaki birikimini önceki ve sonraki kuşaklarınkiler ile birleştirmekte sözelleşmiş iletişimin yeri ayrıdır. Burada sözelleşmiş iletişimi daha elverişli kılan dilin dildeki simgelerin kendi aralarındaki düzenlemeler ile gelişkin anlatım biçimlerine geçmeye yatkınlığıdır⁶².

Ortak bir toplumsal yaşamın ürünü olan dil, kişinin dilini kullanma zenginliği ve yeteneği ile toplumsal yaşama edilgen değil, etkin bir birey olarak katılmasını sağlamıştır⁶³.

Günümüzde iletişimin çok gelişkin düzenlemelerine geçildiği halde, sözsel iletişim başta olmak üzere, farklı toplumsal sınıflar arasında bir iletişimsizlikten söz edilebilmektedir⁶⁴.

Televizyon ve diğer kitle iletişim araçlarının kullanımını belirleyen çevreler kendi ülkelerindeki halkın kültürel yaşamları için kararlar almakla kalmayıp hem de diğer ülkelerdeki halkların kültürel yaşamlarını etkilemekte. Amaçları belirginse de "kültür politikası" ya da "yayın politikası" deyimlerini kullanmamaktadırlar. Ayrıca yayın

⁶¹A.g.e., s.148.

⁶²Oskay, a.g.e., ss.342-343.

⁶³A.g.e., s.343.

⁶⁴Aym.

politikasına ilişkin kararlar pek çok etkene göre alınırken kitle iletişim araçları politikası da değişmektedir⁶⁵.

İngiliz James Halloran, Batı toplumlarında televizyon merkezileştirmekte, tekelleştirilmekte ve giderek tek yönlü bir ileti akışına dönüştüğünü ileri sürmektedir. İzleyici kitlesi ise heterojen ve fragmanlaşmıştır. Kitleler iletişim sürecine katılmamaktadırlar. Küçük bir grup elitist, iyice eğitim görmüş, başat kültür ile oldukça ortak kodlara sahip yayıncı kesimi kendilerinden çok farklı kodlara sahip olan kitlelere yönelik bu iletişimde, iletişim sürecinin kodlama bölümünde görev almışlardır. Kitlelerin algıladıkları anlam ile bu azınlık tarafından yapılan kodlamada iletilmek istenen anlam çakışmamaktadır. Bu ise imgelerin birinci düzeydeki anlamları ortakken, ikincil düzeydeki anlamlarının farklı olmasına neden olan toplumsal sınıflar arasındaki kültür farklılığından kaynaklanmaktadır. Başat kültür bu alt kültürleri bütünüyle kendisince biçimlendirmemişse de, alt kültürler özgürlüklerini yitirmiş ve kitle iletişim araçları etkisiyle melezleşmişlerdir⁶⁶.

Halloran'a göre Avrupa ülkelerinde televizyonu kullanmakta olan çevrelerin televizyon aracılığı ile toplumu etkilemeyi düşünmekte olmaları ve bunun için iletişim sorunlarını anlamak amacıyla bu tür konulara artan bir ilgi göstermekte olmaları büyük önem taşımaktadır. Bu insanlar üzerinde onların anlayamayacağı, fakat çok etkin olabilecek bir denetim ya da hegemonyanın kurulmak istenmesinden kaynaklanmaktadır⁶⁷.

Finlandiyalı iletişim kuramcısı Kaarle Nordenstren kitle iletişiminin kültürel işlevlerinin ancak toplumsal yaşamın tümüğü içinde anlaşılacağı inancını desteklemektedir.

⁶⁵A.g.e., s.348.

⁶⁶A.g.e., s.347.

⁶⁷A.g.e., s.348.

Kitle iletişim araçlarının yayınlıyacağı mesajların nasıl ve ne derecede anlaşılacağı hedef kitledeki kişilerin yakın yaşam deneyim alanları tarafından belirlenmektedir. Mesaj ya da aracın dilinden çok, kitlelerin toplumsal ve ekonomik konumları ve koşulları önemli olmaktadır⁶⁸.

İnsanlar kitle iletişimine kendi yaşam ortamları hakkında enforme olmak için girerken, dünya hakkında "işlenmiş bir imaja" sahip olmak kişilerin ortam hakkında güvensizlik duymadan yaşayabilmek için vazgeçemedikleri bir gereksinimdir. Kişi dış dünyasını betimleme olanağı aramakta ve bulmaktadır.

Kişi ortamında algıladığı her yeni uyarıyı daha önceki yaşam deneyimlerinin ürünü olan kendi dünya görüşü içinde değerlendirmektedir⁶⁹.

Yaşam deneyimlerinin dolaylı olarak öğrenilmesini sağlayan kitle iletişim araçları, insanın yaşam ortamının sınırlarını sonsuza kadar genişletebilmektedirler. Yabancılaşma içinde olduğunu anlayan kişi, kitle iletişim araçları ile çözüm yolları ile karşılaşabilir, bu yolların aranması hakkında düşünebilir, çözümü aramasını sağlayacak enformasyonu edinmekte kolaylıklara sahip olabilir. Bütün bunlar insanların daha gelişkin bir varoluş biçimine erişmek için gerekli olan toplumsal yaşama katılma biçimlerinin neler olduğunu anlamalarında yardımcı olabilirler⁷⁰.

Bugünkü kitle iletişiminde, kitle iletişim araçları bu yola gitmemekte, yabancılaşmayı farkettermek yerine anlık rahatlamalar sunmaktadırlar⁷¹.

⁶⁸A.g.e., s.350.

⁶⁹A.g.e., s.351.

⁷⁰A.g.e., s.352.

⁷¹A.g.e., s.353.

Bütün bunlara dayanılarak ileri sürülebilecek sonuç ise kitle toplumunda insanların kitle iletişiminin dışında kalmalarının bir erişebilirlik sorunundan öte, yabancılaşma sorunu olmasıdır. Kitle ile kitle iletişim araçları arasındaki ilişkilere bağlı olmayıp insanın gerçekte katılabileceği bir toplumsal yaşam biçiminden yoksun olması sorun olma özelliğini korumaktadır⁷².

Oskay'a göre ise, bütün bunlar iletişimin külterel işlevlerinin iletişimin kendi yapısını aşan bir sorun olmasının kanıtlarıdır⁷³.

4.Kitle İletişiminin Toplulararası (Devletlerarası) İlişkiler Yönünden Önemi

Devlet iletişim alanında etkin bir biçimde yer almakta ve iktidar kullanmaktadır. Bir ülkedeki iletişimin genel çerçevesi bu toplumdaki toplumsal consensusu biçimlendiren siyasal ve sosyal mücadelelerle şekillenirken, iletişimin örgütlenişi ve kurumsallaşması toplumsal sistemin değerlerini yansıtan bir siyasal karar olmaktadır⁷⁴.

Kitle iletişimindeki tek yönlü akım toplulararası iletişimde açıkça ortaya çıkarken iletişim kaynağının iletişim süreci üzerindeki egemenliği toplulararası iletişimde belirginleşmektedir. İletişim kaynaklarının tekelleştiği görülmektedir.

Belirlenmiş sınırlar içinde yaşayan demokrasiyi seçer. Topluların yaşantıları oylarla işbaşına getirdikleri hükümetlerin verdiği kararlar doğrultusundadır ve dünyadaki

⁷²Aym.

⁷³Aym.

⁷⁴Kaya, a.g.e., s.30.

olaylar, siyasal ve ekonomik gelişmelerin bu yaşantıyı etkiledikleri bir gerçektir⁷⁵.

Dünyanın başka bir ülkesindeki değişiklik ve gelişmeler en kısa zamanda yeterli ve geniş biçimde bilginin iletilmesi gerekmektedir. Buna göre izlenecek politika saptanacaktır⁷⁶.

Eşitsiz ve çarpıtılmış bildirişim akışı üzerine Wilbur Schramm, "Uluslararası haber akımı incedir... Dengesizdir, ağır biçimde bir kaç yüksek ölçüde gelişmiş ülkeyi ve hafif biçimde birçok az gelişmiş kapsamakta ve önemli olayları yadsımak, ortaya koyduğu gerçeği çarpıtmak eğilimindedir"demektedir⁷⁷.

Haber akımının tek yönlü oluşu nedeniyle gelişmiş ülkelerin dünyanın diğer toplumları üzerinde etkinliğini güçlendirirken, gelişmemiş ülke toplumları da dünyanın diğer bölgeleri hakkında bilgi edinememektedirler. Toplum haber ajansları gibi belirli merkezler gözüyle dünyada olup bitenden haberdar olurken koşullandırılmaktadır⁷⁸.

Birbirlerine bağıntılı ve iletişim içindeki dünya pazarında uluslararası sermayenin egemenliği gittikçe yaygınlaşmaktadır. Birbirlerine iletişim şebekeleri ile bağlantılı olan bu egemen pazar azami çıkar sağlama hesaplarını gerçekleştirir. Üretim faaliyetlerinin çeşidini ve amacını, uzmanlaşma biçimini, derecesini nedere/hangi ülkede olacağını, emek, mal ve diğer servisler için yapılacak harcamaların tarzını, icatların ve yeniliklerin kapsamını ve yerini saptar⁷⁹.

⁷⁵Şenyapılı, a.g.e., s.172.

⁷⁶A.g.e., s.173.

⁷⁷Aynı.

⁷⁸A.g.e., s.175.

⁷⁹İrfan Erdoğan, **Dünyanın Çarpık Düzeni/Uluslararası İletişim**, İstanbul, Kaynak Yayınları, 1995, s.65.

Bu iletişimin bir kısmı kitle iletişim araçları sistemlerinin kurulması ve yürütülmesiyle gerçekleştirilmektedir⁸⁰.

Milletlerarası ilişkilerde kitle iletişimi 1980'lerden bu yana büyük önem kazanmaya başlamıştır. Buna neden olarak milletlerarası ilişkilerde baskı ve terör yanında iktidarın öneminin artması; milletlerarası ticaret, rekabet ve mücadelenin gittikçe yoğunlaşması gösterilmektedir⁸¹.

Milli ve milletlerarası özel ve devlet örgütlerinin amaçlarına ulaşmasında gerekli olan enformasyon ve iletişim akımına ihtiyaçları giderek artmaktadır. İletişim teknolojisi ile bilgi toplama, depolama ve dağıtmanın faydası göz ardı edilemez⁸².

Uluslararası medya faaliyetleri karşımıza birbiriyle bağıntılı dört ilişkiyi çıkarmaktadır. Uluslararası medya düzenindeki bu ilişkiler için en az bu dört faaliyet gerekmektedir:

- 1- İletişim teknolojisi (araçları) ve ilişkileri: Kaynakları, biçimi, üretimi ve teknoloji (araç) transferi
- 2- İletişim teknolojisinin örgütlenmesi (medyanın örgütlenmesi) ve örgüt transferi: Örgütsel ve finans yapıları, yapı değişimleri, yapısal ilişkiler, örgütsel yapıların transferi
- 3- İletişim teknolojisinin (araçların) ürün üretimi ve dağıtımı: Ürün/ileti biçimleri ve pazar ilişkisi
- 4- ideolojik destek: Günlük iletişim faaliyetlerini idealleştiren değerler sistemi, profesyonizm, profesyonel ideoloji, medya politikası⁸³.

⁸⁰Aym.

⁸¹Aym.

⁸²A.g.e., s.66.

⁸³Aym.

Avrupa'da 1970'lerin ikinci yarısından sonra "demokratik çoğulculuk ve iletişim özgürlüğü" sloganları yükselmıştır⁸⁴.

Televizyonun aristokrat ve burjuva olan herşeyi geniş kitlelere sunması, sadece iletişimde değil aynı zamanda kültür ve siyasette de demokratikleştirmeyi getirdiği söylenirken, demokratikleşmenin karar vermeye katılma olmadıktan sonra sadece ideolojik bir aldatmaca içinde anlam kazanan bir varsayım olduğu ileri sürülmektedir⁸⁵.

II. HALKLA İLİŞKİLER

1.Halkla ilişkiler Kavramı

Halkla ilişkiler terimi ilk kez ABD'nde Başkan T. Jefferson'dan kongreye gönderilen 1807 tarihli bir mesajda geçmiş, 1896'da ise halkla ilişkiler planlı bir şekilde uygulanmıştır. 1929 Büyük Bunalımı'nda da önemi artmıştır⁸⁶.

Halkla ilişkiler, yönetimi kamuoyunun görüşleri hakkında bilgilendirmeyi ve yetkin olmayı içerirken, yönetimin kamu yararına hizmet sorumluluğunu da belirlemektedir⁸⁷.

Mexico City'de 1978 Ağustos'unda Halkla ilişkiler Derneklerinin Dünya Assamblesi'ni takiben üzerinde görüş birliği yapılan bir diğer halkla ilişkiler tanımı ise "kuruluş yöneticilerinin programlarını uygulayabilmek, hem kuruluş hem de halka hizmet verebilmek için eğilimleri istekleri analiz etmek ve sonuçlarını tahmin etmeye yönelik sosyal bilim ve sanattır" şeklindedir⁸⁸.

⁸⁴A.g.e., s.244.

⁸⁵A.g.e., s.251.

⁸⁶Metin Kazancı, **Halkla İlişkiler**, 2. Basım, Ankara, Savaş Yayınları, 1982, ss.3-5.

⁸⁷Filiz Balta Peltekoğlu, **Halkla İlişkiler Giriş**, İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayın No: 524;

İletişim Fakültesi Yayın No:1, 1993, s.4.

⁸⁸A.g.e., s.5.

İngiltere Halkla İlişkiler Enstitüsü'nün halkla ilişkiler tanımı "bir kuruluş ile hedef kitlesi arasında iyi niyet ve karşılıklı anlayışa dayalı ilişkileri sürdürmeye yönelik önceden planlanmış çabalar"dır⁸⁹.

Cutlip ve Center'e göre halkla ilişkiler, karşılıklı yarar sağlayan iki yönlü iletişime dayalı dürüst ve sorumlu uygulamalarla kamuoyunu etkilemeye yönelik planlı çabalardır⁹⁰.

Nolte'nin halkla ilişkiler tanımı ise, kuruluş ile sosyal, politik ve ekonomik çevresi arasında her ikisinin de yararını gözeterek uyum sağlamasına yardımcı olan, adapte eden bir yönetim görevi olduğu şeklindedir⁹¹.

Greener, halkla ilişkileri "Bir kuruluşun tüm kamuoyuna olumlu bir şekilde tanıtımı" diğer bir deyişle insanların sizi, sizin istediğiniz gibi tanımaları için kendinizi tanıtmak, yolunuzun denetiminiz altına alınması olarak tanımlamaktadır⁹².

16 Kasım 1981 tarihli Public Relations News Dergisi'nin tanımına göre de halkla ilişkiler, hedef kitlenin davranışlarını değerlendiren, kamuoyunun desteğini alarak kişi ya da kuruluşun politikalarını belirleyen ve halkın desteğini almak için faaliyet programlarını biçimlendiren yönetim işlevidir⁹³.

The Foundation for Public Relations Research and Education'ın yaptığı bir çalışmada 65 uzmanın saptadığı 472 tanımın analizi sonucunda "halkla ilişkiler bir işletme ile hedef kitle arasında karşılıklı iletişimi, anlayışı oluşturmaya, sürdürmeye yardımcı olan ayrıcalıklı bir yönetim

⁸⁹Aym.

⁹⁰A.g.e., s.6.

⁹¹Aym.

⁹²N.Melda Cinman Şimşek, Özhan Tıngöy, *Türkiye'de Ulusal Kimlik Olgusu, İmaj ve Tanıtım Sorunlarının Çözümünde Halkla İlişkiler*, İstanbul, 1995, s.20.

⁹³Peltekoğlu, a.g.e., s.6.

görevidir" tanımı ortaya çıkmıştır⁹⁴. 472 tanımın esas noktaları ise halkla ilişkilerin bir yönetim işlevi, iletişim olayı, kamuoyunu etkileme etkinliği, kamuoyunu yorumlama etkinliği, kamular ile ilişkiler, sosyal sorumluluk çerçevesinde yapılan bir etkinlik olduğudur⁹⁵.

Bütün bu tanımlarda üç nokta dikkati çekmektedir:

1- Halkla ilişkiler bir yönetim görevidir ve kuruluş felsefesinin oluşturulması, amaçlarının saptanması, kuruluşun değişen çevre koşullarına uyum sağlamasını üstlenmektedir⁹⁶.

Halkla ilişkilerin önemi "kuruluşun politikası ne olmalıdır, toplum ne beklemektedir" şeklindeki soruların yanıtlarında da ortaya çıkmaktadır⁹⁷.

2- Halkla ilişkiler bir iletişim çabasıdır. İletişimin halkla ilişkileri etkilediği noktalar; halkla ilişkiler uzmanının sahip olması gereken yetenek, üstlenilen görev, kurulan sistem ve sistemin uygulanmasıdır⁹⁸. PR News'in tanımına göre "halkla ilişkiler iletişim çabalarının tümüdür"⁹⁹.

Kurulan sistem ve sistemin uygulanması söz konusu olduğunda iletişim, bilgi toplama, medya, tüketici ve hedef kitle ile iletişimde kendini göstermektedir¹⁰⁰.

3- Kamuoyunu etkilemek genellikle halkla ilişkilerin işlevleri arasında değerlendirilmektedir. Halkla ilişkilerin kamuoyunu nasıl etkilediği tartışmalıdır¹⁰¹.

⁹⁴Muharrem Varol, **Siyaset ve Halkla İlişkiler**, Ankara, İmaj Yayıncılık, 1994, s.13.

⁹⁵Aym.

⁹⁶Peltekoğlu, a.g.e., s.7.

⁹⁷Aym.

⁹⁸Aym.

⁹⁹A.g.e., s.8.

¹⁰⁰Aym.

¹⁰¹Aym.

Harlow ve Jefkins, kuruluşun prestijinin arttırılması ile kamuoyunun etkileneceğini savunmaktadırlar¹⁰².

Diğer bir grup uzman ise kamuoyunu ilgilendiren konularla ilgili bilgi verilmesinin ve basın bültenlerinin kamuoyunu etkilemek amacına yönelik olduğunu söylemektedirler¹⁰³.

Burada bilgilendirme, anlamaya imaj geliştirme önem kazanmaktadır. Peltekoğlu halkla ilişkileri James Grunig ve Fraser P.Seitel'in görüşlerine katılarak, "halkla ilişkiler, kuruluş ile hedef kitlesi arasında iletişim "yönetimidir" şeklinde tanımlamıştır¹⁰⁴.

2.Halkla İlişkiler Reklam ve Propaganda

Yönetilen, satan-satın alan ayrımının söz konusu olduğu her alanda halkla ilişkilerden söz edilebilmektedir¹⁰⁵.

Halkla ilişkilerin karla dolaylı bir ilişkisi vardır. Tek başına kar sağlamaya yönelik bir uğraş değildir. İşletmelerin yaşamları için kaçınılmaz olan, ortamın sürekliliği ve egemen ideolojisini işletmeye ve kamuya benimsetmeye çalışır. Karlılığı sürdürmeye toplumsal sorumluluk ve halkla ilişkiler yardımcı olmaktadır¹⁰⁶.

Reklam, firma çıktısı olan mal ya da hizmet ile müşteriler arasında ilişki kurmak amacındadır. Reklam kar etmek amacıyla müşterileri etkilemek, malı satmak, hizmeti pazarlamak ya da talebi arttırmaya çalışmaktadır. Oysa halkla ilişkilerde çevreyi denetlemek önemlidir. Halkla ilişkilerin karla ilişkisi dolaylıdır. Önemli olan karlılığı sürdürmek yani örgütü

¹⁰²Aym.

¹⁰³Aym.

¹⁰⁴A.g.e., s.9.

¹⁰⁵Kazancı, a.g.e., s.23.

¹⁰⁶A.g.e., s.25.

çevresel tehlikelerden, kamudan gelecek tehlikelere karşı korumak asıldır. Reklamda kar kısa dönemde elde edilmeye çalışılırken, halkla ilişkiler daha uzun bir çalışmadır. Halkla ilişkiler hem örgüt, hem de hedef kitle açısından çok yönlüdür¹⁰⁷.

Halkla ilişkiler propaganda ve reklam birbiriyle iç içe girmişlerdir. Devlet-halk ilişkisi açısından bakıldığında, halkla ilişkiler ve propaganda bir tek amaçta örtüşmektedirler. Halkla ilişkiler de propaganda da devletin topluma ideoloji aşılama ya da varolan ideolojiyi devam ettirme teknik ya da araçlardır. Çevreyi etkilemek her ikisinin de amacıdır. İdeoloji aşılama işlevinin totaliter ülkelerde propaganda, çoğulcu yapıya sahip Batı ülkelerinde halkla ilişkiler adı altında yapıldığı ileri sürülmektedir¹⁰⁸.

British Council'ın çeşitli ülkelerde düzenlemiş olduğu kurslarla faaliyette bulunduğu ülkelerde daha çok İngiliz kültürünü tanıtmak, kursa katılanlar arasında British Council'e karşı sempati ve iyi niyet oluşturmak amacıyla etkinliklerde bulunduğunu, dolayısıyla da halkla ilişkilerin yapılma amaçlarıyla berzerlik gösterdiğini söyleyebiliriz. Fakat ulusal kimlik ve kültür gibi kavramlarla da yapılan çalışmaların ilgili olmasından dolayı konunun sosyolojik düzeyde de ele alınabileceğini söylememiz mümkündür.

Halkla ilişkilerin bir yönüyle ideoloji aşılama ve sürdürme işlevi bulunmasına rağmen, bireye karşılaştırma yapması, sorunu tartışması kendiliğinden verilmiş haklardır. Halkla ilişkiler demokratik toplumlarda özgürlük anlayışına uygun çevreyle etkileşim yöntemidir¹⁰⁹.

¹⁰⁷A.g.e., s.28.

¹⁰⁸A.g.e., s.29.

¹⁰⁹A.g.e., s.32.

Halkla ilişkilerin fonksiyonunun reklam ve propagandadan farklı olması ile birlikte uygulanma tekniği de değişiktir. Bir malın veya hizmetin ilginç yönlerini, faydalarını halka tanıtmak için girişilen faaliyet şeklinde tanımlanan reklam ticari amaçlıdır. Halkla ilişkilerin aksine kısa zamanda belirli bir mal veya hizmetin satışının arttırılması hedeflenirken, halkla ilişkilerde asıl amaç reklamdaki tanıtmama amacının yanısıra belirli bir kurumu/örgütü tanıtmak, halkı etkilemek sureti ile kurum veya örgütün imaj ve prestijini yükseltmektir¹¹⁰.

3.Halkla ilişkiler ve Kamu ile ilişkiler

Halkla ilişkilerde ilişkinin kamu tarafı hemen her durumda halkın tamamı değil, belli bir kısmıdır. Öncelikli kamu kategorisi de durum veya sorun tarafından belirlenmektedir. Kamular örgüte ve yönetime göre tanımlanırken, müşteriler, kaynak sağlayanlar, rakipler , düzenleyici ve denetleyiciler, bayiler ve/veya bağlı kuruluşlar, işgörenler (iç kamular), medya, özel gruplar ve genel kamu olmak üzere kategorilere ayrılabilir¹¹¹.

Kamuoyu etkilenmeyi bekleyen, istenilen yöne yönlendirilmeye hazır halk topluluklarını tanımlamayıp, kültür ve kültür öğeleri ile etkilenmiş belli bir görüş ve düşünce ile yaşam şeklini paylaşan insan topluluklarının etkilenmesi anlamındadır. Kamuoyu oluşturulurken de kültürel alt yapı tarafından şekillendirilmiş bir kitle ile karşı karşıya kalındığı göz önünde bulundurulmalıdır. İster politik, isterse ekonomik alanda rekabetçi bir yapıyı benimsemiş olan toplumlarda kamuoyu, yöneticiler açısından oldukça önemli olup, rekabete katılan unsurlar tarafından yakından izlenmekte, kamuoyu araştırmaları ile durumu kendi lehlerine çevirmeye

¹¹⁰Mahmut Oktay, *İletişimciler İçin Davranış Bilimlerine Giriş*, İstanbul, Der Yayınları, 1996, s.250.

¹¹¹Varol, a.g.e., s.12.

çalışmaktadırlar. Kamu ya da özel sektörde olsun, propaganda, reklam veya halkla ilişkiler gibi etkileyici iletişim yöntemlerinden birisini kullansın, kendi görüşü, malı ya da hizmeti dolayında belli bir kamuoyu oluşturamayan kişi ya da kuruluşun yaşam şansı yok olmaktadır¹¹².

4.Halkla ilişkiler ve iletişim

Halkla ilişkiler uygulamasının temelinde iletişim yatmaktadır. Halkla ilişkiler içinde iletişim "ortak simgeler sistemi yolu ile bireyler arasında anlamların değiş tokuş edildiği bir süreç" olarak tanımlanmaktadır. Temel öge ise iki ya da daha çok kişi ya da küme arasında birşeyi ortak kılmak, böylece kendi aralarında ortak olam simgeler sistemini başka bir ortak nesne yapmakta kullanmaktır¹¹³.

İletişimde kaynaktan hedefe, hedeften tekrar kaynağa yönelen feedback'in öneminden dolayı halkla ilişkilerin iki yönlü bir iletişime dayandığı kabul edilmektedir. Besleyici yankıyı yakalayıp değerlendirmek önem kazanmaktadır. İletişim planlı olmak zorundadır. Bunun için de öncelikle kaynağın ve hedefin niteliği, mesajın tipi kullanılacak araç önem kazanmaktadır¹¹⁴.

"Açıklanacak olgunun tespiti" "açıkça ifadesi" ve "dolaşılmasının" sağlanması şeklinde ifade edilen kriterler temel iletişim prensibinin öğelerini oluşturmaktadırlar. Halkla ilişkilerde de kaynaktan hedef kitleye yönelirken, bu kriterlerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir¹¹⁵.

¹¹²Gönül Budak, Gülay Budak, *Halkla İlişkiler Davranışsal Bir Yaklaşım*, İstanbul, Beta Basım Yayın Dağıtım, 1995, s.19.

¹¹³Kazancı, a.g.e., s.33.

¹¹⁴A.g.e., s.34.

¹¹⁵Şimşek, Tıngöy, a.g.e., s.21.

Halkla ilişkiler uygulamaları, durum analizi, amaçların belirlenmesi, hedef kitlenin saptanması, bütçeleme, medya ve tekniklerin seçilmesi ve sonuçların değerlendirilmesi olmak üzere alt aşamalardan oluşmaktadır¹¹⁶.

Örgütler sürekli değişen ve gelişen bir çevre içinde yer alırken yaşamını amaç ve hedeflerine uygun biçimde sürdürebilmek için yeni koşullara uyup toplumsal ilişkiler kurmak zorundadır. Örgüt kendi içindeki iletişimini sağlıklı ve en yüksek verimlilik sağlayıcı yönde geliştirirken, dış çevreyle ilişkilerin de düzenli olması, güvene dayalı bir toplumsal imajın oluşturulması ve topluma karşı görevlerini sosyal sorumluluk anlayışı ile yerine getirmelidir. Örgüt bu sırada iletişim akışını sağlayarak öncelikle toplumun yapısını, özelliklerini tanıır buna dayanarak da kendini, amaçlarını, yapmak istediklerini ve yaptıklarını halka tanıtarak destek almak ister¹¹⁷.

Toplumdaki tüm örgütlerin ve kişilerin kamunun dikkatine sunmak ve duyurmak istedikleri bilgileri hedef kitlelere ulaştıran ve onlardan gelen tepkileri geriye yansıtan örgütlü ve çift yönlü bir iletişimi olan halkla ilişkilerde büyük ölçüde iletişim araçları (özellikle kitlesel iletişim) ile yürütölüp, ikna edici iletinin etkileri arttırılmaya çalışılır. Kitle iletişim araçlarının içeriğini oluşturan iletler (bilgi, haber) açıkça farkında olmasak da bir halkla ilişkiler çabasının ürünüdür. Halkla ilişkiler tekniklerinin yaygınlaşması toplumsal yapının karmaşık hale gelmesi ve iletişim sisteminin toplumsal yapıya paralel biçimde gelişmesine bağlı olmuştur¹¹⁸.

II.BÖLÜM: ULUSAL KİMLİK VE ULUSAL KÜLTÜR

¹¹⁶A.g.e., s.22.

¹¹⁷Mahmut Oktay, *Halkla İlişkiler Mesleğinin İletişim Yöntem ve Araçları*, İstanbul, Der Yayınları, 1996, s.59.

¹¹⁸A.g.e., s.60.

I ULUSAL KİMLİK

4. Kimlik Kavramına Genel Bir Bakış

Kişisel kimlik modern devlete değişik ve derin kanallarla bağlanmaktadır. Eğer halk kendini özgür görmek isterse seçim sorumluluğu ile ilgili devlet kurumlarının en çok değer verilen kollektif amaçları teşvik edecek etkiyi barındırdıklarına inanmalıdır. Kişi demokratik bir devletin yurttaşı tanımını içselleştirdiyse, sıkıntı ve adaletsizliklere siyasi bir tepki gösterme eğilim artar¹¹⁹.

Bir demokraside kişisel kimlik ile kollektif kimlik arasındaki ilişkiler birey ve devlet arasındaki tehlikeli ve onurlu bağa bir temel oluşturur. Koşullar elverişli ise devlet otoritesine yönelik kuşkuculukla ıslah edilmiş bir yurtseverlik ilişkisi, koşullar elverişli değilse devletten soğuma ya da sıkıntı ve devletin nötrale edilmesi gereken kötü bir ötekine yüklenerek milliyetçiğe dönüşüp yozlaşmaktadır¹²⁰.

Cannolly "bir kültürü, bir grup kurumsallaşmış rolü ve bir dili paylaşıırken değişen ve kusurlu biçimlerde de olsa algılama, yargı ve karar mekanizmasının yapısına sızan bir grup önyargı, anlayış ve nefreti paylaşıyoruz" demektedir¹²¹.

William E. Connolly, kimlik ve farklılık arasındaki sorumlu ilişkiye yanıt ararken tartışmacı demokrasiyi öne sürer. Kimliğin hayat açısından gerekliliğini olumlayan dogma haline getirilmesine karşı çıkan, insan yaşamının çok biçimli çeşitliliğini koruma kaygısını kimlik ve farklılık arasındaki karşılıklı bağımlılık ve mücadele ile birleştiren siyasi hayale

¹¹⁹William E. Connolly, **Kimlik ve Farklılık Siyasetin Açmazlarına Dair Demokratik Çözüm Önerileri**, Çev. Ferma Lekesizahın, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 1995, s.251.

¹²⁰A.g.e., s.252.

¹²¹A.g.e., s.253.

tartışmacı demokrasi der. Tartışmacı demokrasi, demokrasinin ülke devletin (territorial state) yönetim kurumları ile sınırlandırılmasına karşıdır. Kimlik/farklılık siyasetinin devletin sınırlarının altından, üstünden giden ve bu sınırları boydan boya geçen akıcı bir yapısı olduğunu söyler. Devlet kolektif kimliğinin kesinliğini korumak için birtakım farklılıklar oluşturduğunda ve egemen bir devletin yerleşmiş kimliği siyasallaştırmanın nesnesi haline geldiğinde, bu siyaset devlet sınırlarından dışarı taşmaktadır¹²².

Bir kimlik toplumsal olarak kabul edilmiş bir dizi farklılıkla olan ilişkisi yoluyla oluşturulur. Bu farklılıklar yaşamsaldır, çünkü bunlar farklılık olarak birlikte varolmasalardı, kimlik de onlardan farkı sayesinde ve kendi sağlamlığı içinde varolmazdı¹²³.

Kimlik varolmak için farklılığa gereksinim duyar ve kendi kesinliğini güven altına almak için farklılığı ötekiliğe dönüştürür¹²⁴.

Kimliğin farklılıkla olan ilişkisindeki paradoksal unsuru Connolly şöyle açıklamaktadır: Kişisel ya da kolektif kimliklerden vazgeçilmemesi; ama yine de bu kimlikler üzerine doğruluk damgasını basma yönündeki çeşitli dürtülerin, farklılıkları ötekiliğe, ötekiliği de doğru kimlik görüntüsünü güvenceye almak için yaratılan günah kişilerine çevirme işlevi görmeleridir. Farklılığa hakkını vermek doğru bir kimlik vaadini feda etmek demekken, doğru bir kimliğe sahip olmak da farklılığa haksızlık etmek demektir¹²⁵.

Şiddet ile gerçekleştirim arasında ayrım yapmayı sağlayacak aşkın bir temel olmaması halinde, kimliğin

¹²²A.g.e., s.11.

¹²³A.g.e., s.92.

¹²⁴A.g.e., s.93.

¹²⁵A.g.e., s.96.

oluşturulmasının şiddet içerdiği izlenimi nasıl temellendiriliyor sorusuna (bu yeni endişenin) bazı kimliklere aşkın bir ayrıcalık bağışlama arayışını tekrar alevlendirir. Kimlikle farklılığın arasındaki ilişkisindeki şiddeti sergilemek ve ona tepki göstermek yönündeki ilk itki yerini genellikle artık olumlanan kimliği (iyi olanı) belirsizlikten uzak, kapsamlı ve kirden arınmış kimlik olarak gören bir etiği yine haklı çıkarma girişimine bırakır. Düşünce ileri geri hareket eder. Düşünürler kendileri suçlanmamak için birbirlerini suçlarlar. Farklılığın paradoksunu aşkın bir çözüm içinde eritmeyi reddeden düşünürlere karşı Anglo-Amerikan kuramcılarının gösterdiği tepkiler bunu örnekler niteliktedir. Eleştirmenlerin Nietzsche, Heidegger ve Foucault'nun kimlikle farklılık arasındaki ilişkinin paradokslarını araştırmalarına karşı takındıkları tavır bu araştırmaları onların düşüncesindeki bir ahlak dışı unsur, kendi kendiyi geliştirme ve tutarsızlığın ifadesi olarak görme şeklindedir¹²⁶.

2.Ulusal Kimlik

Kişisel kimliklerini oluştururken çoğunlukla bireyler din, ırk, sınıf, etnik köken, cinsiyet ve milliyet gibi belirli grup bağlarını ve niteliklerini paylaşmaktadırlar. Bu nitelikler onlara özneyi ve öznenin kimlik anlayışını belirtmekte yardımcı olmaktadır. Kültürel kimlik fikri böyle oluşmuştur. Modern dönemde öznelerin oluşumuna en önemli etkiyi ulusal kimlik kavramı yapmıştır¹²⁷.

Dominique ve Schnapper'e göre, "ulus özgül niteliklerin -her tanımın bir teori olduğunu unutmaksızın- kesin tanımlarla çözümlenmesi gereken özel bir siyasal birim şeklindedir. Her siyasal birim gibi ulus da içte, içine aldığı halkaları kapsamak ve dışta da, siyasal ulus birimlerinin varlığı ve

¹²⁶A.g.e., s.97.

¹²⁷Jorge Larraian, *İdeoloji ve Kültürel Kimlik*, Çev. Neşe Nur Domaniç, İstanbul, Sarmal Yayınevi, 1995, s.212.

aralarındaki ilişkiler üzerine kurulu bir dünya düzeninde kendini tarihsel bir özne olarak kabul ettirebilmek için savunduğu egemenliği ile tanımlanır. Ancak özgüllüğü, halkları varlığıyla devletin içteki ve dıştaki etkinliğini meşru kılan bir yurttaşlar cemaati şeklinde kapsamasıdır"¹²⁸.

Benedict Anderson ulus hakkında şu tanımlı önerir: "Ulus hayal edilmiş bir siyasal topluluktur - kendisine aynı zamanda hem egemenlik hem de sınırlılık içkin olacak şekilde hayal edilmiş bir cemaattir"¹²⁹.

Ulus, bir devletin fiili ya da muhtemel sınırlarına her nasılsa bağlı olan toplumsal-siyasal bir kategori şeklinde de tanımlanabilmektedir¹³⁰.

Ulus, modernliğin siyasal biçimidir çünkü geleneklerin, göreneklerin ve ayrıcalıkların yerine bütünleşmiş, aklın ilkelerinden esinlenen yasa tarafından yeniden yapılanmış bir ulusal uzamı koymaktadır¹³¹.

Modernist sava göre ki bu sav en güçlü ifadesini ulus örneğinde bulmuş en çok da bu alanda direnişlerle karşılaşmıştır. Louis Dumont'un "ulus, kendilerini birey olarak değerlendiren insanlardan oluşan bütünsel toplumdur" tanımı Fransa'da oldukça benimsenmiştir fakat en gelişkin biçimini İngiliz yazar Ernest Gellner'den almaktadır. Gellner ulusu bir siyasal birlikle bir kültürün ilişkisi şeklinde tanımlar ve modern sanayi toplumlarının nasıl ulusal bir kültüre, yani ulus için yaratılmış, değişikliklere direnen geleneksel ve yerel kültürlerin dışına taşan bir kültüre gereksindiğini gösterir.

¹²⁸Dominique Schnapper, *Yurttaşlar Cemaati, Modern Ulus Fikrine Dair*, Çev. Özlem Okur, İstanbul, Kesit Yayıncılık, 1995, ss.32-33.

¹²⁹Benedict Anderson, *Hayali Cemaatler, Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması*, Çev. İskender Savaşır, İstanbul, Metis Yayınları, 1993, s.20.

¹³⁰Etienne Balibar, Immanuel Wallerstein, *İrk Ulus Sınıf Belirsiz Kimlikler*, Çev. Nazlı Ökten, 2. Basım, İstanbul, Metis Yayınları, 1995, s.98.

¹³¹Alain Touraine, *Modernliğin Eleştirisi*, Çev. Hülya Tufan, 2. Basım, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 1995, s.155.

Ulus kuranın ulusal bir kültürün mevcudiyeti olması şöyle dursun, doğru olan tam da bunun tersidir: Ulusal kültür, özellikle de okul aracılığı ile yaratan ulusal devlettir. Bu, ulusal kültürün kollektif bilinci yaratma rolünü yüklendiği Durkheimci bir görüştür. Devlet, okul, kamu idaresi ve ordu sayesinde, daha önceden hazırlanmış bir kültürü özellikle de ulusal dil haline gelen bir dili yayar, genelleştirir, dayatır. Bu akılcı, özellikle de modernist bir yaklaşımdır ve temel amacı, siyaseti ulusun ya da halkın -sanki bunlar devletin eylemlerinden önce mevcutmuş gibi- hizmetine sunma iddiasında olan milliyetçilik ve halkçılarla mücadele etmektir¹³².

Philip Schlesinger ulusal kimliğin nasıl oluşturulduğunu araştırırken iletişim ve kültürü bu sorunsalın içine yerleştirmeyi önerir. Ulusal kimliğin belli bir kollektif kimlik türü olarak anlaşılması gerektiğini vurgular. Ulusal kimlik bir toplumun verili bir stratejik düzeyinde oluşturulan bir kimliktir. Kollektif eyleme önem veren bir yaklaşımla ulusal kimliği analiz etmeyi uygun bulan Schlesinger, kimliğin kollektif eylemin bir ön koşulu değil, sürekli olarak yeniden oluşturulan bir kategori olarak karşımıza çıktığını belirtir¹³³.

Ulusal kimlik belli bir toplumsal mekan içinde oluşturulur. Toplumsal mekan içersindeki kültürel mekan çeşitli kültürel kimliklerin geliştirildikleri mekandır. Schlesinger'e göre ulusal kültür, ulusal kültürel mekan için kullanılan diğer bir ibare olup, verili bir ulus devletin teritoryal kısıtları tarafından sınırlandırılmakla beraber, ulusal kültürler tüm nüfusun özdeş bir ilişki içinde olduğu ortak sembollerin yığılmasından oluşmayıp, tanımlar üzerine rekabetin olduğu bölgeler olarak yaklaşılmaları gerektiğini ortaya koyar. "Sınıflandırma sistemlerinin bir ambarı olarak ulusal kültür,

¹³²A.g.e., ss.155-156.

¹³³A.g.e., s.290.

ulusun sınırları ötesinde yer alanlar olarak anlaşılan onlara karşı -biz-i tanımlamamızı sağlar". Ulus içi çizgide de biz ve onlar ayrımlarını yeniden üretebilir. Ulusal bir kollektif kimliğin şimdisi ile geçmesi arasında tüm ilişki önemlidir ve ulusal kimliğin geliştirilmesi zaman gerektiren bir süreçtir¹³⁴.

Fransa'nın önde gelen toplumbilimcilerinden Dominique Schnapper'e göre "Demokratik ulusun gücü, siyasal ulus-birimler dünyasındaki egemenliği sınırlandığı için azalmıştır; sayesinde toplulukları bütünleştirdiği siyasal projenin de gücü tükendiği ve ulusal gerçeklik yavaş yavaş bir iş, kültür ve zenginliklerin yeniden dağıtımı ortaklığına dönüştüğü için gücü azalmıştır". İnsanlar arasındaki bağ yurttaşlığa dayanmaktan çok yararcı ya da araççı bir rol oynamaktadır¹³⁵.

Ürün, sermaye ve bilgi tüm kıtalara yayılıyorsa da çeşitli ülkelere eşit biçimde ulaşması olanaklı değildir. Farklı siyasal ve ekonomik kendilikleri tanımlayan ulusal sınırlar sermaye ve ürün girişini şartlara göre kolaylaştırmakta ve frenleyebilmektedir. İnsanların dolaşımı da hala geçici ya da kesin engeller oluşturan siyasal sınırlar tarafından engellenmektedir¹³⁶.

Ulus düşüncesini oluşturan dışarıya karşı bağımsızlık ve egemenlik gittikçe sınırlanmaktadır¹³⁷.

Anthony D. Smith milli kimliğin özelliklerini tarihi bir toprak/ülke ya da yurt, ortak mitler ve tarihi bellek, ortak bir kitlesel kamu kültürü, topluluğun bütün fertleri için geçerli ortak yasal hak ve görevler, topluluk fertlerinin ülke

¹³⁴Philip Schlesinger, *Medya Devlet ve Ulus, Siyasal Şiddet ve Kollektif Kimlik*, Çev. Mehmet Küçük, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 1994, s.201.

¹³⁵Schnapper, *Yurttaşlar Cemaati*, s.195.

¹³⁶A.g.e., s.196.

¹³⁷Aynı.

üzerinde serbest hareket imkanına sahip oldukları ortak bir ekonomi şeklinde sıralamaktadır. Tüm bu özelliklere göre milli kimlik karmaşık ve soyuttur¹³⁸.

Milli kimlik adına özgürlüklerden vazgeçilirken başkalarının özgürlükleri kısıtlanabilmekte, etnik, ırksal ve dinsel haklar çiğnenebilmekte ve devletlerarası ilişkilerde de bütün bunlar kendini gösterebilmektedir. Batıdan tüm dünyaya yayılan millet ideali etnik ve dini karışıklıklar olan bölgelere nifak, istikrarsızlık, kavga ve terör getirebilmektedir¹³⁹.

Topluluğun üyeleri seremoniler, gelenekler ve semboller yoluyla topluluğun yaşamına duygularına ve erdemlerine katılır ve bütün bunlar aracılığıyla topluluğun kaderine kendini yeniden vakfeder¹⁴⁰.

Seremoni ve sembolizm ise milliyetçiliğin ideolojisi ile millete dair kavramları eklemlenip, elle tutulur hale getirerek, tarihi ve kaderi olan soyut bir topluluğun devam etmesine yardımcı olmaktadır. Milliyetçi ideoloji, milliyetçi dil ve semboller, toprak/ülke, tarih ve topluluk duygu ve emellerini uyandırmaktadır¹⁴¹.

Toktamış Ateş "aralarında din, dil, ırk, kültür ve tarih vs beraberliği olan insan topluluklarına ulus denir" tanımının geride kalışını İsviçre, ABD ve Belçika örneği ile vurgulamaktadır. İnsanları uluslaştıran etkenlere ekonomiyi, duyumu ve gelecek endişesini göstermektedir¹⁴².

¹³⁸Anthony D.Smith, **Milli Kimlik**, Çev. Bahadır Sina Şener, İstanbul, İletişim Yayınları, 1994, ss.31-32.

¹³⁹A.g.e., ss.36-37.

¹⁴⁰A.g.e., s.127.

¹⁴¹Aynı.

¹⁴²Toktamış Ateş, **68'li Olmak**, Ankara, Ümit Yayıncılık, 1994, s.79.

Ateş'e göre ulus söz konusu olduğunda halk kavramı da önem kazanmaktadır¹⁴³.

Prof.Kessler'in günümüzden yarım yüzyıl önce yaptığı tanımlama bugün hala geçerliliğini korumakta olup dört tür ulus-halk söz konusudur:

a) Aynı etnik kökenden, aynı ırtan gelen insanların oluşturduğu halk: Kan halkı

b) Ortak bir dili konuşanların halkı: Dil halkı

c) Ortak kültürel kökenleri ve tarihleri olan insanların oluşturdukları halk: Kültür halkı

ç) Aynı devletin yurttaşı olanların ve ortak bir siyasal yaşamı paylaşanların halkı: Devlet halkı

Kişisel kimlikler oluşurken bireyler din, ırk, sınıf, etnik köken, cinsiyet ve milliyet gibi bağ ve özellikleri paylaşmaktadırlar. Bütün bunlar öznenin kimlik anlayışını nitilemektedirler. Kültürel kimlik böyle ortaya çıkarken, modern dönemde öznelerin oluşumuna en önemli etkiyi ulusal kimlik kavramı yapmıştır. Ulusal devletin gözden düşmesi, küreselleşmenin hızlanması, zaman ve mekan sıkışması ulusal bağları ve kimlikleri etkilemiştir. Küreselleşme farklı zamanlarda farklı biçimler almıştır. Kapitalizm gelişkin iletişim ve ulaşım araçlarını getirirken dünyaya hızla yayılmıştır ve dünya pazarını oluşturmuştur. Küreselleşme güçlü bir uluslararası ülkenin geçerli kültürel modelleri ile donanmış ve bunların egemenliğindeki bir süreç olarak görülmektedir. Küreselleşmenin yeni biçimlerinden birisi ABD'nin etkisi ve kültürel biçimlerinin egemenliğindeki süreçtir. Küreselleşmenin ilk evrelerinde ise egemen rol İngiltere'nindi. İmparatorluğun oluşumu İngiliz kültürel formlarıyla yönlendirilen küreselleşme sürecinin ifadesi olarak nitelendirilmektedir. Bundan dolayı yirminci yüzyılın başına dek İngiltere küreselleşme sürecinin merkezindeydi. Bu süreç

¹⁴³A.g.e., s.80.

içinde İngiltere'nin diğer kültürel kimliklerin ve çevre ulusların pek çoğunun kimliğinin oluşmasına katkıda bulunduğu öne sürülebilir, ancak İngiltere'nin kendi kültürel kimliği de öncülüğünü yaptığı bu süreç tarafından şekillendirilmiştir. Stuart Hall'a göre bu kimlik güçlü bir biçimde merkezi, büyük ölçüde dışlayıcı ve imtiyazlı bir kültürel kimliktir. Bu kimlik kendini merkez yerine koyarken, diğer herşeyi sömürge veya güçsüz olsun istediği yere koyma yeteneğinin olduğunu düşünür¹⁴⁴.

II. ULUSAL KÜLTÜR

1. Kültür Kavramı

Tutucu kuramlara göre kültür kavramı sosyoloji ve antropolojide çok kullanılmasına rağmen içeriği belirsiz kavramların başında gelmektedir. Kroeber ve Kluckhohn yüzeysel kültür tanımından betimsel, tarihsel, normatif, psikolojik, yapısal, genetik nitelikli tanımlar, eksik tanımlar olmak üzere yedi kategori belirlemişlerdir. Kültür uygarlıkla karıştırılmış, önceleri insanlığın genel gelişmesine bağlı olarak düşünülmüş, kuşaklara aktarılabilen toplumsal bir miras olarak değerlendirilmiştir¹⁴⁵.

T.B. Bottomore uygarlık ve kültür kavramlarını ortaya koyarken Oxford İngilizce Sözlüğü'nden "uygarlaştırmak"ın karşılığını "barbarlıktan kurtulmak, yaşam sanatı için yetenekler kazanmak, aydınlandırmak ve rafineleştirmek" şeklinde verirken; "uygarlık", "uygarlaşmış koşul ya da durum" tanımını yapmaktadır. "Kültür" için ise tanım "aklın, zevklerin ve edimlerin eğitilmesi ve inceltirilip geliştirilmesi; bu

¹⁴⁴Larrain, a.g.e., ss.212-214.

¹⁴⁵Barlas Tolan, **Toplum Bilimlere Giriş**, 3. Basım, Ankara, Savaş Yayınları, 1983, ss.222-223.

nitelikte yetişmek ve eğitilmek; uygarlığın entellektüel yanı" şeklindedir¹⁴⁶.

Arkeologlar, dilbilimciler, etnograflar ve antropologların çalışmaları sonucunda kültürlerin birbirlerinden yalıtılmış şekilde evrimlenmedikleri, birbirleriyle ilişki halinde ortaya çıktıkları açıklık kazanmıştır. Böylelikle ilgi alanı "evrim kademelerinden", evrimde "kültür ilişkisine" kaymıştır¹⁴⁷.

B. Malinowski'ye göre kültür "kullanım ve tüketim maddelerinden, çeşitli halk gruplarının yapısal hak ve görevlerinden, insan düşünce ve becerilerinden, inanç ve alışkanlıklardan oluşan tümel bir bütündür". Tek bir kültür tümel bir bütün halinde incelendiğinde "bölük pörçük paçavralardan oluşan yamalı bir bohça" gibi görünmez ve "kültür fenomenleri için genel bir ölçü bulunmaz", "kültür sürecinin yasaları belirsiz anlamsız ve yararsızdır" görüşleri önemini kaybetmektedir.

İnsanlar herhangi bir amacı gerçekleştirmek, bir hedefe ulaşmak için örgütlenmek zorundadırlar; örgütlenme kavramından hareketle bir yapılanma şeması ortaya çıkar, bu tüm örgütlü gruplara uygulanabildiğinden bunun ana fikirleri evrensel ve tipik biçimleriyle de bütün insanlık için evrenseldir.

İnsan organizmalarının ihtiyaçlarını karşılamak zorundadır korunmak için de örgütlenmesi gerekmektedir. Temel ihtiyaçlardan oluşan "işlev analizi" ve insanların amaçlarına ulaşmak için bir araya gelip ve bunlar çerçevesinde ekonomik örgütler oluşturmaları sonucundaki "kurum analizi" ile kültür kavramını tanımlayacağını ileri süren "kültür kısmen özerk, kısmen eşgüdümlü kurumlardan korulmuş bir bütündür. Bu bütünlük

¹⁴⁶T.B. Bottomore, **Toplumbilim**, Çev. Ünsal Oskay, 2. Basım, İstanbul, Beta Basım Yayın Dağıtım, 1984, s.128.

¹⁴⁷İrfan Erdoğan, Korkmaz Alemdar, **İletişim ve Toplum**, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1990, s.19.

soya dayanan kan birliği, işbirliğine, faaliyetlerde uzmanlaşmaya dayalı mekansal birlik gibi bir dizi ilkeyle ve -özellikle de politik örgütlenme- güç kullanımıyla korunur"¹⁴⁸.

Çağdaş fonksiyonalistler özellikle Merton antropolojik fonksiyonalistleri eleştirmişlerdir. Merton "Her kültür açısından standartlaştırılmış etkinliğin ve inancın, toplumun tümü ve toplumda yaşayan kişiler için aynı şekilde işlediği (yararlı olduğu) yüksek derecede bir bütünlüşmeye her toplum sahip değildir" sonucunu getirmiştir. Her uygarlıkta, her gelenek görenekte, maddi nesne, düşünce ve inançlar aynı yaşamsal görevdedirler şeklindeki Malinowski'nin evrensellik varsayımını Merton yumuşatarak kalıcı kültürel yapıların baskı veya dolaylı ikna yolu ile dengede olduğunu, varolan kültür yapılarının görevini yapmayan sonuçları olduğunu da vurgulamıştır. Malinowski için her kültürde varolan vazgeçilmez parçaların item mi (maddi nesne, kurum), görev mi olduklarını ve vazgeçilmezliklerini Merton kısıtlı bulmuştur ve aynı item çeşitli fonksiyonlar görebilir ve aynı fonksiyon alternatif itemlerle sağlanabilmektedir¹⁴⁹.

Tolan, Ruth Benedict'in toplumun kültürel çizgileri bir sistem oluşturur ve anlamları tutarlı bir biçimde ortaya konursa kültürün tanımlanabileceği görüşü üzerinde durur. Yunan mitolojisine dayanan bu ikili sınıflandırmada Apoloniye kişilik yumuşak, ölçülü ve mütevazı; diyonizyak kişilik ise, coşkulu, hükmetme eğilimi olan rekabetçi bir yapıya sahiptir. Bu özellikler ise bir uygarlığın esprisi ve ulusal karakterini oluşturmaktadır¹⁵⁰.

Malinowski sömürgeci güçlerle yerlilerin ilişkisini "kültürel temas" ile açıklar, Erdoğan ve Alemdar sömürü ve

¹⁴⁸Bronislaw Malinowski, *Bilimsel Bir Kültür Teorisi*, Çev. Saadet Özkol, İstanbul, Kalcı Yayınevi, 1992, ss.66-69.

¹⁴⁹Erdoğan, Alemdar, a.g.e., ss.21-23.

¹⁵⁰Tolan, a.g.e., ss.349-350.

emperyalizmi bu kavramın dışında bırakır. Burada karşılıklı bir alışveriş söz konusudur¹⁵¹.

Ogburn, Lipset, Huntington, Pool, Pye, Almond, Schramm, Lerner gibilere göre gelişmiş ülkeler az gelişmiş ülkelere yardım etmektedirler; batının gelişmiş kültürü geri ülkeler tarafından benimsenir ve bu onların kalkınmalarına yardım etmektedir¹⁵².

İçerikle ilgili belli kavramsal kategoriler kuran ve sonra bu kategorilerin varlığı veya yokluğunu niceliksel bakımdan elde etmeye çalışan kitle iletişiminde geleneksel (tutucu) analiz yöntemi içerik analizidir. Alemdar ve Erdoğan kültürel alanda önde gelen örnek olarak Gerbner okulunun "kültürel göstergeler" araştırmalarını göstermişlerdir. Semiyoloji ve kültürel alanda İngiliz eleştirci okullarından etkilenmiş olan Fiske ve Harley'e göre kültürel ihtiyaçlara yanıt veren ideolojiye evrensel bir nitelik verirler. İdeolojiler kültürün ihtiyaçlarıyla uygun bir biçimde işlemektedir. İzleyiciler kod çözdeme özgürdürler¹⁵³.

Fiske "İletişim Çalışmalarına Giriş" adlı eserinde Roland Barthes'ın kuramının merkezindeki "anlamlandırmanın iki düzeyi"nden söz etmektedir. Düzen anlam, göstergenin ortak duygusal, aşıkâr anlamına gönderme yapmaktadır. Yananlam ise göstergenin, kullanıcıların duyguları ile ya da heyecanları ile ve kültürel değerleri ile buluştuğunda oluşan etkileşimdir. Barthes'ın ikinci anlamlandırma düzeyinde göstergelerin işlediği üç yoldan birisini betimlemektedir¹⁵⁴.

¹⁵¹Erdoğan, Alemdar, a.g.e., s.21.

¹⁵²Korkmaz Alemdar, İrfan Erdoğan, **Popüler Kültür ve İletişim**, Ankara, Ümit Yayıncılık, 1994, s.179.

¹⁵³A.g.e., ss.179-180.

¹⁵⁴Fiske, a.g.e., ss.115-116.

Barthes'in ikinci düzeydeki işleyiş için ortaya koyduğu üç yoldan ikincisi mit aracılığı ile olanıdır. Barthes'e göre bir mit bir şey üzerinde düşünme, onu kavramlaştırma ya da anlamamanın kültürel yoludur. Mit bir kültürün, gerçekliğin ya da doğanın bazı görünümelerini açıklamasını ya da anlamasını sağlayan bir öyküdür. Mitlerin ana işlevi tarihi doğallaştırmaktır. Belli bir toplumsal sınıfın ürünü olan mitler yaydıkları anlamlarla tarihi beraberlerinde taşırlar ancak işleyebilmeleri için yaydıkları anlam tarihsel ya da toplumsal değil doğal olmalıdır¹⁵⁵.

Üçüncü yol ise simgeseldir. Bir nesne, uzlaşım ve kullanım aracılığıyla başka bir şeyin yerine geçmesini olanaklı kılan bir anlam kazandığında simge olmaktadır¹⁵⁶.

Fiske, Barthes'in simgelere ilişkin düşüncelerinin yan anlam ve mitlere göre daha az gelişkin bulmaktadır¹⁵⁷.

Carey (1974) göre kitle iletişim araçlarının kültür üzerindeki etkisini anlamak için önce kültürel süreç incelenmelidir. Kültür üreticileri imaj dünyasına girebilmek için araştırmacı popüler televizyonu, gazeteciliği, sanatı ve diğer kültürel örgütleri, insan ve kültür bilimlerinin yöntemlerini kullanarak, metinler olarak yorumlanmalıdır¹⁵⁸. Kitle iletişimi metinleri hem kültürel ürün, hem de ekonomik maldır. Tutucu okullar sadece kültürel sınırlı bir biçimde incelerken örgütsel ve ekonomik faktörler inceleme dışı bırakılmıştır¹⁵⁹.

Tutucu okulların evrimci entellektüellerinden Max Weber'e göre geleneksel kültürdeki değişimler yalnızca kapitalizmin yan

¹⁵⁵A.g.e., ss.118-119.

¹⁵⁶A.g.e., s.123.

¹⁵⁷Aynı

¹⁵⁸Alemdar, Erdoğan, a.g.e., s.180.

¹⁵⁹A.g.e., s.184.

ürünleri değildir. Birtakım dinsel fikirler, pratiklerdeki değişiklikler kapitalist öncesi dönemde başladı ve kapitalizmin oluşmasında önkoşullardı. Kapitalizmin egemenliğini kurmasından sonra egemenliğinin oluşumunda rol oynayan fikirler ve pratikleri göz ardı etti. Kapitalizm sosyal hayatta ortan rasyonalizasyon ve bürokratlaşma ile bunlar önemlerini yitirdiler. Sosyal yaşam ve siyasi gücün laikleşmesi ise ideolojileri ortaya çıkma ve yayılma koşullarını hazırladılar. 18. ve 19. yüzyılın başları "ideolojiler çağı" olarak anılmaktadır¹⁶⁰.

Yapısal - İşlevselci (Fonksiyonel) Yaklaşım Açısından

Çağdaş Amerikan sosyolojisinin belli başlı isimlerinden Talcott Parsons, Durkheim ve Weber'den etkilenmiştir. Parsons'a göre bir toplumda üç tür sistem vardır. Bunlar kişilik sistemleri, toplumsal sistem ve kültürel sistemdir. Kültürel sistemler kişilik sistemleri ve toplumsal sistemler ile ilişkili, ancak bunlardan bağımsız ve soyutlanmış olup, bir toplumda geçerli olan değer, norm, simge ve imgelerin tutarlı biçimde kalıplaşmasından oluşmaktadır. Parsons için sosyoloji toplumsal sistemleri, bireylerin davranışları arasındaki etkileşimler açısından inceler. "Bu davranış ve etkileşimler, kurumsallaşmış kültürel modeller çerçevesinde ortak bir değer ölçeğine göre oluşurlar. Bireysel eylemlerin nasıl bir toplumsal birim oluşturdıkları, ancak bu ortak kültürel değerlere bağlı olarak anlaşılabilir"¹⁶¹.

Toplumun oluşumunu açıklamada Durkheim'ın kollektif bilinci, yerini Merton da ortak temel değerlere bırakmaktadır. Durkheim'ın anomi (toplumdaki görece kuralsızlık oluşumu) kavramı Merton'a göre "kültürel norm ve amaçlar ile bireyleri bunlara uygun ve uyumlu davranışlarda bulunmaya zorlayan

¹⁶⁰A.g.e., ss.185-186.

¹⁶¹Tolan, a.g.e., ss.53-55.

toplumsal yapı arasındaki kopma halidir". Bu kopmaları kültürel yapıyı yıkılma tehlikesiyle karşı karşıya bırakmaktadır¹⁶².

Weber kültürü "kültür, dünyadaki sonsuzcasına anlamsız olayların sınırlı bir parçasının insan varlıklarının görüş noktasından anlam ve önemle donatılmasıdır" şeklinde tanımlar. "Kültürel değişme çerçevesinde, insan varlıklarının belli değerlere ya da dünya görüşlerine bağlanmalarından ötürü hayat tarzları kökten yeniden yönelimler edinebilir ya da gündelik varoluşa adanmış olarak kalabilir"¹⁶³.

Ralph Schroeder, Weber'in yazılarının merkezinde "toplumsal hayatta kültürün oynadığı role ilişkin bir açıklama önerilmesi"nin yer aldığını belirtmektedir¹⁶⁴.

Toplumsal süreç, uygarlık ve kültür Weber'de açıklık kazanmıştır. Weber'de uygarlık, bilimsel ve teknik bilgiyi ve doğal kaynakları kontrol altına almayı; kültür, toplumun artistik, dinsel, felsefi vb ürünlerini anlatmaktadır. Bottomore'a göre antropoloji ve arkeolojide maddi kültür ve maddi olmayan kültür aynı ayrıma dayanmaktadır¹⁶⁵.

Bottomore kültür ve uygarlık terimleri için tutarlı bir kullanım önerirken, "kültür terimi ile toplumsal hayatın bireyler arasındaki fiili ilişkilerden ve ilişki biçimlerinden ayrı olarak düşünsel yanlarını" ifade etmekte uygarlık ile ise "birden fazla toplumlardan belirli bazılarına özgü özdeş ve temel önemde kültürel öğelerden oluşmuş bir kültür karmaşığını" anlatmaktadır¹⁶⁶.

¹⁶²A.g.e., s.66.

¹⁶³Bottomore, a.g.e., s.129.

¹⁶⁴Ralph Schroeder, **Max Weber ve Kültür Sosyolojisi**, Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları, 1996, s.18.

¹⁶⁵A.g.e., s.201.

¹⁶⁶Bottomore, a.g.e., ss.131-132.

W. James, C.H. Cooley, J.M. Baldwin ve J.Dewey'den geçerek G.H.Mead'de oluşup, H.Blumer"le geliştirilen sembolik etkileşim görüşüne göre toplumsal davranışı anlamlı semboller ve bu sembollerini öğrenme ve karşılıklı ilişki oluşturmaktadır. "Kültür, semboller ilişkisi açısından, ayrıntılı değerler ve anlamlar setidir". Kültür aracılığı ile insanlar birbirlerinin davranışlarını önceden kestirebilir ve bunlara göre kendi davranışlarını ayarlayabilirler. Toplum kültürle toplanan kişiler anlamına gelmektedir. Mead'a göre kişiler arası ilişkinin bazıları evrensel olarak insana ait olup kültüre bağlı değildir. Kültürel beklentiler insana seçim hakkı verir. Kişi genel kültürle birlikte alt kültürleri de öğrenir. Toplum hem herkes tarafından öğrenilmesi gereken bir kültüre sahip hem de alt kültürleri olanı grup kültürüne sahiptir. Kültürel beklentiler, kişisel anlam ve değerler bırakılabilir fakat unutulmaz¹⁶⁷.

Değişimci Okul'da özellikle 1970'lerden bu yana siyasal ekonomi ve kültürel incelemeler üzerine tartışmalar yaşanmaktadır¹⁶⁸. İletişimin siyasal ekonomisi, uluslararası yeni iletişim teknolojilerinin toplumsal anlamları, kitle iletişim sosyolojisi ve kültürel incelemeler gibi araştırma alanına sahiptirler ve görüşleri tutucu kurama karşıttır. Çıkış noktaları ise Karl Marx'ın görüşleridir¹⁶⁹.

Marx ve Engels'in birlikte yazdıkları Alman İdeolojisi'nde Marx maddi üretim araçlarına sahip olan sınıf ve zihinsel üretim ve dağıtım hakkında görüşünü bildirir. Murdoch ve Golding'e göre üç önemli nokta: "Düşüncelerin üretimi ve edağıtımı üzerindeki denetim üretim araçlarının sahiplerinin elinde toplandığı, bu denetim sonucu olarak kapitalistlerin düşüncelerinin ve dünya görüşlerinin sürekli tekrarlanan reklamının yapıldığı; ve alt grupların düşüncelerine egemen

¹⁶⁷Erdoğan, Alemdar, a.g.e., ss.27-29.

¹⁶⁸Alemdar, Erdoğan, **Popüler Kültür...**, s.193.

¹⁶⁹Erdoğan, Alemdar, **İletişim ve...**, s.170.

olduğu; bu ideolojik egemenliğin sınıf eşitsizliklerini korumada esas rolü oynadığı"dır¹⁷⁰. Marksizmin kültür ve iletişimin sosyolojik incelemesi için bir çerçeve olma özelliği, ekonomi ve entellektüel üretim arasındaki taban ve üst yapı arasındaki karmaşık bağlara bakmayı gerektirmektedir¹⁷¹. Marksizmin ana çizgisinin gelişiminde belirleyici altyapı ve belirlenmiş üst yapı önermesi Marksist kültür çözümlemesinin kilit anahtarıdır¹⁷².

Althusser, Marx'ın her toplumun yapısını özgür bir belirlemeyle eklemlenmiş düzey ya da kertelerden oluşmuş biçimde tasarladığını belirtir. Altyapı ya da ekonomik temel adı verilen Üretici güçler ile üretim ilişkilerinin birliği ve üst yapı adı verilen hukuki siyasal (hukuk ve devlet) ve ideoloji (çeşitli ideolojiler; ahlaki, dini, hukuki, siyasal vb.)'dir¹⁷³. "Üst yapının kartları son kertede belirleyici değildir, temelin etkinliğince belirlenirler; eğer kendi tarzlarında (henüz tamamlanmamış) belirleyiciyseler, ancak temelle belirlenmiş olarak belirleyicidirler¹⁷⁴.

Williams "üstyapı" teriminin üç ayrı anlamı üzerinde durur: Varolan gerçek üretim ilişkilerini gösteren yasal ve siyasal biçimler; belirli bir sınıfın dünya görüşünü yansıtan bilinç biçimleri; insanların, içinde temel ekonomik çatışmanın bilincine vardıkları ve onunla savaştıkları süreç. Buradan da kuramlara; bilinç biçimlerine; siyasal ve kültürel pratiklere yönelebiliriz. Bu terim Williams'a göre kavramsal değil mecazidir. Üst yapının karşılığı olan mecazi terim "altyapı" ise gerçek temelden ekonomik temele dönüşmüştür¹⁷⁵.

¹⁷⁰A.g.e., s.186.

¹⁷¹Aynı

¹⁷²Raymond Williams, **Marksizm ve Edebiyat**, Çev.Esen Tanım, 1.Basım, İstanbul, Adam Yayınları, 1990, s.63.

¹⁷³Louis Althusser, **İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları**, çev.Yusuf Alp, Mahmut Özışık, 4.Basım, İstanbul, İletişim Yayınları, 1994, s.25.

¹⁷⁴A.g.e., s.26.

¹⁷⁵Williams, a.g.e., ss.64-65.

Ekonomi Politiğin Eleştirilerine Giriş'de Marx ancient Grek sanatı üzerine meşhur bir pasajda sanat ve tarihsel gelişmeler üzerine yaptığı yorumda Grek sanatının taşıdığı cazibenin "içinden kaynaklandığı toplumsal düzenin gelişmemiş aşamasıyla gelişki içinde olmadığı" gözlemine varmaktadır. "Bu cazibe içinden kaynaklandığı toplumun ürünüdür ve o sanatın içinden kaynaklandığı ve ancak oradan kaynaklanabileceği yeterince olgunlaşmamış toplumsal koşulların hiçbir zaman geri gelemeyeceği gerçeğine bağlıdır" sonucuna ulaşmaktadır. "Toplumu canlı bir organizma olarak tanımlayan romantik metaforu kullanan Marx, insanın çocuk saflığından hoşlandığını ve insanlığın çocukluk çağı olan Grek çağının da kendi gerçeğini daha yüksek bir aşamada üretmeye ulaşmak durumunda olduğu üzerinde durur¹⁷⁶.

Lunn önde gelen Marksist kültürel tarihçi Raymond Williams'ın yazdıklarını vurgular:

"Önerilen her terimin belirli bir yönde yeniden değerlendirilmesi gerekir. Belirlemeyi, sınırların saptanmasına ve mevcut ağırlıklara yönelerek ve önceden düşünülmüş, hayal edilmiş ve denetim altına alınmış bir unsurdan uzaklaşarak yeniden değerlendirmek zorundayız. "Üst yapıyı", bir kültürel faaliyetler alanına yönelerek ve yansıtılmış, yeniden üretilmiş ya da özgül olarak bağımlı bir içerikten uzaklaşarak yeniden değerlendirmek zorundayız. Ve daha önemlisi, "temel"i sabit bir ekonomik ve teknolojik soyutlama anlayışından uzaklaşarak ve gerçek toplumsal ve ekonomik ilişkilerin içinde yer alan insanların, temel gelişki ve değişkenlikleri içeren ve bu nedenle daima dinamik bir süreç içinde bulunan özgül faaliyetlerine yönelerek yeniden değerlendirmek zorundayız¹⁷⁷."

¹⁷⁶Eugene Lunn, **Marksizm ve Modernizm**, Çev.Yavuz Alogan, İstanbul, Alan Yayıncılık, 1995, ss.32-33.

¹⁷⁷A.g.e., ss.35-36.

Stuart Hall'a göre kültürün kökleri Marx'ın Alman İdeloloji'sinde "insanın çifte ilişkisi"nde yatmaktadır. bu insanın doğayla ve öbür insanlarla ilişkisidir. İnsanlar doğaya müdahale etmektedirler ve kendi maddi varoluş koşullarını üretmek için belli araç ve aletlerden faydalanmaktadırlar fakat doğaya müdahale toplumsal olarak örgütlenmedir. Doğanın insan ihtiyaçlarına uyarlanması, insanın diğer insanlarla toplumsal işbirliği ile gerçekleşmektedir. İnsanlar kendilerini kendi maddi üretimlerinin büründüğü toplumsal biçimler aracılığı ile toplumsal bireyler olarak üretirler ve toplumsal gelişme, insan tarihindeki maddeci anlayışın temeli budur¹⁷⁸. "Üretim daima belirli koşullar altında özgül tarihsel biçimlere bürünür; toplum tipleri, toplumsal ilişki ve insan kültürü de belirli bir biçime bürünecektir". "Üretken olarak belli bir tarzda faal olanı belli bireyler bu belli toplumsal ve siyasal ilişkilere girer". Marx'a göre maddi üretimin toplumsal örgütlenişini yöneten ilişkiler daima özgül (belli) dir. Her üretim tarzına tekabül eden toplumsal ve kültürel ust yapılar da tarihsel olarak özgül olacaktır¹⁷⁹.

Hall, Marx ve Engels'in kültürü "bir tayin edici malzeme ya da üretici güç" olarak kullandığını belirtir ve "insan kültürü insanın doğa üzerindeki gelişmekte olan egemenliğinin, doğayı kendi kullanımı doğrultusunda iç değişikliğe uğratma kapasitesinin sonucu ve kaydıdır" der. Bu insanın üretici ve tarihsel hayatında her yeni aşamada temel oluştururken, toplumsal emek aracılığı ile tamamlanan insan bilgisi biçimidir. Bu bilgi soyut değildir, üretimde maddileştirilir, toplumsal örgütlenmede cisimleşir, teorik ve pratik tekniğin gelişimi ile ilerler; "dil"de korunur ve "dil"le aktarılır¹⁸⁰.

¹⁷⁸Stuart Hall, "Kültür, Medya ve İdeolojik Etki", **Medya, İktidar, İdeoloji**, der.ve çev. Mehmet Küçük, 1.Basım, Ankara, Ark Yayınevi, 1994, s.169.

¹⁷⁹A.g.m., ss.170-171.

¹⁸⁰A.g.m., s.173.

Williams'a göre hegemonya yaşamın tümünü kapsayan pratikler ve beklentiler bütünü, kendimizi ve dünyamızı biçimlendiren algılarımız, pratikler olarak yaşantılandığında doğrulayıcı anlamlar ve değerler dizgesidir. Toplumun pek çok üyesi için yaşantılanan gerçeğin ötesine geçilemez. Başka bir deyişle bu "kültür"dür. Belirli sınıfların yaşanmış egemenliği ve boyun eğmesi olarak görülen bir kültürdür. Hegemonya kavramı kültür kavramını (insanların içinde bütün yaşamlarını tanımladıkları ve belirledikleri bütün toplumsal süreç) ve ideoloji kavramını (ideolojideki anlamlar ve değerler dizgesi belirli bir sınıf çıkarının dışı vurumu veya yansıması) içerik ve aşmaktadır¹⁸¹.

Williams iki alternatif anlam ve pratik sınıf üzerinde durur. "Temel olarak geçmişten ve toplumsal formasyondan alınan" başat kültür içinde yerini bulamayan "kalıntısız" kültür ki geçmişten hareketle tehdit eder. Diğerisi ise "zuhur eden" kültür, yeni pratikler, yeni anlamlar ve değerler alanıdır. Hall, Williams'ın başat kültür tanımının Gramsci'nin hegemonya kavramından etkilendiğini öne sürmektedir. Gramsci ideolojik hegemonyanın varolan ideolojiler ile kazanılması ve desteklenmesi gerektiğini ve önceki ideolojik sistemlerin izlerini taşıdığını, karmaşık bir alan olduğunu belirtir. Hegemonya devletin baskıcı yönünün, ideoloji yoluyla işleyen yasa, polis, ordu yanısıra üst yapılara ait aile, eğitim, kilise, medya, kültürel kurumlar aracılığı ile başarılır¹⁸².

Althusser okul, kilise, ordu gibi devlet kurumları ve aygıtlarında öğretilen "yönetici ideolojiye boyun eğme"ye uygun ya da ideolojinin "pratiğinin" egemenliğini sağlayan biçimdedir¹⁸³. "Emek gücünün ücret aracılığı ile yeniden üretimi aileyi gerektirir; ileri beceri ve tekniklerin yeniden üretimi eğitim sistemini gerektirir; yönetici ideolojiye boyun

¹⁸¹Williams, a.g.e., ss.87-89.

¹⁸²Hall, a.g.m., ss.190-191.

¹⁸³Althusser, a.g.e., s.23.

eğmenin yeniden üretilmesi kültürel kurumları, kiliseyi, kitle iletişim araçlarını, siyasal aygıtları ve ileri kapitalizmde tüm öbür üretici olmayan aygıtları giderek kendi bölgesine kaydıran bütün bir devlet yönetimini gerektirir"¹⁸⁴.

Althusser, Marksist devlet teorisine Devletin İdeolojik Aygıtları'nı (DİA) ekler. Marksist teorideki devlet aygıtına (hükümet, yönetim, ordu, polis, mahkemeler, hapishaneler vb.) DİA'lar olarak din, öğretim, aile, hukuk, siyaset, sendika, haberleşme, kültürü eklemektedir. DİA'ları "gözlemcinin karşısına birbirinden ayrı ve özelleşmiş kurumlar biçiminde dolaysız olarak çıkan belirli sayıda gerçeklikler" olarak belirtmektedir. DİA'lar devletin baskı aygıtından ideoloji kullanarak işlemleri ile ayrılırlar, oysa devletin baskı aygıtı zor kullanarak işlemektedir¹⁸⁵.

Marx'ın görüşlerine değindikten sonra değişimci kuramcılardan Raymond Williams'ın kültür kavramına bakabiliriz.

Raymond Williams, Kültür adlı eserinde kültürü tanımlamadaki zorluklara değinir ve iki temel şeklin göze çarptığını belirtir. Bunlar:

a) Toplumsal etkinliklerin, fakat besbelli ki "özgürlük taşıyan" -dil gibi sanat üslupları gibi, entellektüel çalışma şekilleri gibi- bütün "kültürel" etkinlik katmanlarının üzerinde yer alan, bütün bir yaşam biçimini içeren "bilgilendiren tin" olarak ve,

b) Öncelikle diğer toplumsal etkinlikler tarafından biçimlendirilmiş bir düzenin doğrudan ya da dolaylı ürünü olarak tam olarak betimlenebilen bir kültürün içinde yer aldığı "bütün bir toplumsal düzen olarak...". Bunlar a) idealist ve b) materyalist açıklamalar olarak sınıflandırılabilirler¹⁸⁶.

¹⁸⁴Hall, a.g.m., s.194.

¹⁸⁵Althusser, a.g.e., ss.32-34.

¹⁸⁶Raymond Williams, Kültür, Çev. Suavi Aydın, Ankara, İmge Kitabevi, 1993, s.10.

Kültür sosyolojisi 20. yüzyılın ikinci yarısına gelirken bu iki temel konum üzerinde durmaktaydı. Bugünkü çalışmalarda bu konumlar hala denenmekle ve tutunmakla beraber, yeni bir yakınlaşma berraklaşmaktadır. Bu yakınlaşma tüm bir toplumsal düzeni dikkate aldığından (b) yaklaşımı ile birçok ortaklığı vardır; ancak "kültürel pratik" ve "kültürel üretim" kavramları üzerinde önemle durarak farklılaşır. Buna bağlı olarak da kültür sosyolojisi yapısal olarak kültürel pratiklere verdiği önemle (a) yaklaşımı ile da bazı öğeleri paylaşır, ancak "bilgilendiren tin"in yerine kültürü, toplumsal düzenin zorunlu olarak ilişki kurduğu, yeniden üretim yaptığı, deneyimlerini sürdürdüğü, keşiflere yöneldiği "anlamlandırma sistemi" olarak anlamaktadır. Böylece kültür kavramı genel bir anlamlandırma sistemi üzerinde durulduğu için, yalnızca geleneksel sanatlar ve entellektüel üretim biçimlerini ifade etmeyip, kurgulayan bütün bir "imgesel pratikler"i -sanat ve felsefeyi de içerecek şekilde dilden gazeteciliğe, moda ve reklamcılığa kadar- bütün alanları kapsamaktadır¹⁸⁷.

Williams, Marksizm ve Edebiyat adlı eserinde de kültürün 18. yüzyıla dek bir sürecin adı olduğunu vurgular (birşeyin kültürü, ürünlerin, hayvanların, düşüncelerin). 16. yüzyıl ve 17. yüzyıllarda "toplum" ve "ekonomi" sözcüklerindeki değişimler başlamıştı. Oysa "kültür" sözcüğü yeni anlamlar kazanmaya çalışmaktaydı. 18. yüzyıldan başlayarak "uygarlık" kavramının da incelenmesi gerektiğini yoksa bu kavramların hiç birinin anlaşılamayacağını vurgular. Uygarlık ve kültür kavramları hem kurulu düzen hem de gelişim düzeni açısından 18. yüzyılın sonlarına kadar birbirlerinin yerine kullanılabiliyordu¹⁸⁸.

İlkin uygarlık "yapay düzen" ve "dış özelliklerin" geliştirilmesi, kültür ise "iç ve manevi değerlerin"

¹⁸⁷A.g.e., s.11.

¹⁸⁸Williams, Marksizm ve ..., s.17.

geliştirilmesi anlamlarındaydı. Kültür ya da sanat ve edebiyat insan ruhunun en derin dürtüsü kaynağı olarak görülüyordu. İlk kopma ise uygarlık sözcüğünün "dış" anlamında oldu. Uygarlık kesinlikten uzak bir terim haline dönüştü, hem aydınlanmış ve ileriye dönük bir gelişmeyi hem de gittikçe geçmişe yönelen (geçmişin gözlemiyle özdeşleştirilen) sonucuna ulaşmış tehdit altındaki bir düzeni belirtiyordu. Kültür ve uygarlık devam eden bir süreç olmalarından çok bitmiş bir düzeni belirtiyorlardı. Kültür ve uygarlığa karşı maddecilik, ticari zihniyet, demokrasi, sosyalizm gibi yeni güçler harekete geçtiler. Bu arada kültür değişime uğrar ve toplumsal, hatta antropolojik ve sosyolojik kültür kavramı ortaya çıkar. Uygarlık hem kurulu düzen hem de gelişim düzeni anlamında kullanıldı. Williams, Herder'in Ideas on the Philosophy of the History of Mankind (İnsanlığın Tarih Felsefesi Üzerine Düşünceler) adlı eserindeki kültür kavramı ve insanlığın tarih olarak kendi kendini geliştirmesi üzerinde durur. Ancak Herder aklın evriminin bunu açıklayamayacağını belirtir ve kültürleri incelemek gerektiğini savunmaktadır¹⁸⁹.

Williams, kültürün iç süreci belirten bir ad, entellektüel yaşam, sanatlar olarak özelleştirildiğini aynı zamanda genel süreci belirten bütün yaşam biçimlerini kapsadığını; ilk anlamıyla güzel sanatlar ve klasik edebiyat tanımlarında, ikinci anlamıyla insan bilimleri ve toplumsal bilimler tanımlarında önemli roller oynadığını belirtir. Uzlaştırma çabalarına rağmen her iki anlam da birbirini yadsımaktadır. Bu karmaşıklık ise bütün modern kültür kuramlarında ve Marksist kuramda zorluk yaratmaktadır. "Bu kuramın 'toplum'la ilişki açısından 'sanatlar ve entellektüel yaşam' kuramı mı yoksa özgül ve farklı 'yaşam biçimleri' yaratan bir toplumsal süreç kuramı mı olduğu en belirgin sorundur".

¹⁸⁹A.g.e., ss.17-19.

Williams, ilk sorunun "uygarlık" kavramının ele alınış biçiminden kaynaklandığını vurgular. Uygarlık sadece zenginlik, düzen ve incelik sağlamadı; aynı süreç içinde fakirlik, düzensizlik, yozlaşma getirdi. Bu yüzden uygarlığın yapaylığı, doğal (insani) düzen ile gelişmesinden dolayı eleştirilmekteydi. Buna karşın kardeşlik değerleri savunulmaktaydı¹⁹⁰.

"Marksizmin en belirgin çıkışı, Marx'ın deyimiyle "idealist tarih yazarlığını" ve bu anlamda da Aydınlanma'nın kuramsal işlemlerini reddetmesidir. Tarih, bilgi ve aklın cehalet ve boş inançları yenmesi olarak görülmüyordu. Bu açıklama ve perspektif maddi tarihi, emeğin tarihini ve "insan yeteneklerinin açık bir gelişimi" olarak endüstriyi dışlıyordu". Ancak burada Williams "insan kendi tarihini kendi yapar" görüşünü savunan Vico'nun The New Science (Yeni Bilim 1725) eserine gönderme yapar ve bu düşüncenin kazandığı içerik üzerinde durur: "İnsan kendi yaşam araçlarını üreterek "kendi kendini yaratır". Bu görüş toplum ve doğa ikilemine son vermekte, toplum ve ekonomi arasında oluşturuocu ilişkiler kurmakta bu da tarihin bütünlüğünün sağlanması anlamına gelmekteydi¹⁹¹.

Ancak Williams'a göre bu gelişmede bazı zorluklar vardır: "Kültürel tarihi maddi olarak anlamak yerine (ki bundan sonraki köktenci hareketin bu olması gerekirdi) bu alanı bağımlı ikincil, "üstyapısal" olarak görme yoluna gidildi; böylece kültürel "salt" düşüncelerin, inançların, sanatlar ve göreneklerin yer aldığı bir alana dönüştürüldü. Burada önemli olan sadece indirgeme ögesi değil; "kültürün" maddi toplumsal yaşamdan ayrı düşünülmesidir (ki bu düşünce zaten idealist kültürel düşünce içindeki en egemen eğilimdi)¹⁹².

¹⁹⁰A.g.e., s.20.

¹⁹¹A.g.e., ss.20-21.

¹⁹²A.g.e., s.21.

Böylelikle kültürün özgül ve farklı yaşam biçimleri oluşturan bir toplumsal süreç olarak ele alınması ertelenmiş ve yerini soyutlayıcı tek yönlü bir evrenselcilik almıştır. "Entellektüel yaşamı" ve sanatları tanımlayan alternatif kültür kavramı "üstyapısal" konuma indirgenmiş ve önemsizleştirilmiştir¹⁹³.

2.Ulusal Kültür

Kültürün ulus içindeki merkezi bir önem taşıdığı teorilerden bir tanesi Ernest Gellner'in çalışmasıdır. Gellner'in başlıca amacı ulusçuluğun kökenlerini açıklamaktır. Gellner, ulus-devletlerinin oluşumunun endüstrileşmenin ve bununla birlikte oluşan karmaşık işbölümü taleplerinin etkili olduğu merkezileşme süreçlerinin sonucuna bağlamaktadır. Endüstriyel üretim biçimlerinin etkisi daha önceki toplumsal örgütlenme biçimlerinin yeniden örgütlenmesine neden olmuştur. Bu toplumsal ilişkiler sonucunda gereken ise genel eğitimidir (ilke olarak herşeyi yapma yeteneği). Bu da beraberinde standartlaştırılmış bir dilsel ortamın geçerli olduğu evrensel standart bir eğitim sistemini gerektirmektedir. Gellner bu sürecin ise siyasal birim ile kültür arasındaki ilişkide derin bir uyarlama yapmayı yani ulusçuluğu doğurduğunu belirtir. Yeni formasyonun gereği ise "insan gruplarının geniş, merkezi eğitimden geçmiş, kültürel olarak homojen gruplar halinde örgütlenmesini" gerektirmektedir. Buna göre modern insan bir krala, toprağa, inanca değil bir kültüre sadıktır. Anthony D.Smith, Gellner'in yaklaşımını "en açık bir şekilde grubun kolektif kişiliğini ifade eden dilen, her kültürde tayin edici öge olduğu", dile dayalı bir ulusçuluk teorisi olarak sınıflandırır. Buna göre ulusçuluk dilsel bir hareket olup dildeki farklılıklar belli koşullar altında çekişme ve ulusal

¹⁹³Aynı

ayrılmaya yol açacaktır. Endüstriyel toplumda dilin merkezi konumda olduğu sonucuna varılmaktadır¹⁹⁴.

"Ben kimim? Biz kimiz?", "Hayattaki amaç ve toplumdaki rolümüz nedir?" sorularına verilen yanıtları belirleyen bireysel koşullar ve bireysel seçimler olmuştur. Birey kendi kimliğini kültürel bir kollektiften alır, bir yurttaştır (aynı anda tarihi ve yazgın olan kültürel bir topluluk da olan bir siyasi topluluğun kabul edilmiş ve hak sahibi bir mensubudur). Kimliğin yanıtı "biz", nihai olarak "bizim tarihi kültürümüzden ötürü" bizizdir¹⁹⁵.

Aynı ya da benzer üretim ilişkileri yaşayan insanların ürettikleri kültür, bütünüyle aynı olmamakla beraber büyük ölçüde birbirine benzemektedir. Yerel açıdan tümü ulusal olan kültürlerin tanınması ve aralarındaki ilişkilerin saptanıp evrenselliğe adım atışı modern çağlarda gerçekleşmiştir. Batı dünyası ekonomik alandaki üstünlüğünün sonucu olarak ve bunu sürdürmek amacı ile kendi kültür ve değerlerini empoze etmeye yönelmiştir¹⁹⁶.

Schlesinger'e göre ulusal kültürel mekan için kullanılan bir ibare ulusal kültürdür. Ulusal kültür verili bir ulus devletin teritoryal kısıtları tarafından sınırlandırılmakla beraber ulusal kültürler tüm nüfusun özdeş bir ilişki içinde olduğu ortak sembollerin yayılmasından oluşmayıp, tanımlar üzerine rekabetin olduğu bölgeler olarak yaklaşılmaları gerektiğini ortaya koyar. "Sınıflandırma sisteminin bir ambarı olarak ulusal kültür ulusun sınırları ötesinde yer alanlar olarak anlaşılan" onlara karşı 'biz'i tanımlamamızı sağlar".

¹⁹⁴Schlesinger, a.g.e., ss.268-269.

¹⁹⁵Smith, a.g.e., s.155.

¹⁹⁶Ateş, a.g.e., s.81.

Ulusal kültür, ulus içi çizgide de biz ve onlar ayrımlarını yeniden üretebilir¹⁹⁷.

3. Frankfurt Okulu Ve Kültür Endüstrisi

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonraki gelişmelerle Marksist yaklaşımda önemli hareketler oldu. 1920'lerin ikinci yarısından sonro, Stalinci Üçüncü Enternasyonalin dışında kalanlardan bazıları Avrupa işçi sınıfının devrimci rolünü "kitle toplumu ve kitle kültürü" savıyla reddettiler. Frankfurt Okulu'nun önderliğinde (Adorno, Horkheimer, Marcuse, Kracauer, Lowenthal) çalışmalarında sosyalizm ütoppyaya döndü: Avustralya, Almanya ve Fransa'da 1920 ve 1930'larda olan kızgın sınıf çatışmaları, 1930'larda Avrupa'da faşizmin egemenliği ve ilerici akımların, özellikle işçi sınıfı örgütlerinin çökmesi, işçi sınıfı kitlelerini gerici güçlerin kazandığı görüntüsü, devletin pazara geniş müdahalesi, bilim ve teknolojinin yönetim ve üretim biçiminde bağımsız ve somutlaştırıcı rolü altında, bu okula göre, tüketime yönelik işçi sınıfı Marksist sınıf mücadelesini moda dışı edip eskitti: Modern kapitalizm kitle toplumu niteliğini taşır. Bu toplumda işçi sınıfı örgütlenmiş bir yapıya değil, atomlaşmış (birbirinden kopuk bireylere) bir yapıya sahiptir. Faşizm gibi ideolojilere kolayca çekilebilen, uysal, boyunsunucu kitleler, bağımsız, özerk grup ve bireylerin yerini alıyor. Bu görüş daha Naziler Almanya'da tamamıyla egemen olmadan oluştu¹⁹⁸. Frankfurt Okulu 1923'te Frankfurt'ta kurulan Toplumsal Araştırmalar Enstitüsü'nün radikal entellektüellerinin görüşlerini belirtmekte kullanılmaktadır¹⁹⁹. Enstitü ve Frankfurt Okulu'nun tarihinde dört ayrı dönemden söz edilmektedir. "İlk dönem 1923 ve 1933 arasında Enstitü'deki araştırmanın değiştiği ve sonraları eleştirel kuramda biçimlendiği gibi tekli bir Marksist düşünce

¹⁹⁷Schlesinger, a.g.e., s.291.

¹⁹⁸Alemdar, Erdoğan, **Popüler Kültür...**, ss.200-201.

¹⁹⁹Erdoğan, Alemdar, **İletişim ve...**, s.215.

kavramı tarafından yönlendirilmediği dönemdir"²⁰⁰. "İkinci dönem, Enstitü'nün etkinliklerini yöneten bir ilke olarak yani Hegelci eleştirel kuramın ayırdedici fikirlerinin açıkça ortaya konulduğu Kuzey Amerika'daki 1933 ve 1950 arasındaki sürgün dönemidir"²⁰¹. Bu dönemde felsefe Enstitüsünün çalışmasında tarih ve ekonomiden daha önemli bir yer tutmaktaydı. Bu eğilim Marcuse (1932'de) Adorno'nun (1938'de) üyelikleriyle pekişmiştir. Yönetim Horkheimer'a aitti ve bu sırada Enstitü ayrı bir düşünce okuluna dönüştü. "1950'de Enstitü'nün Frankfurt'a dönmesiyle birlikte 'eleştirel kuram'ın esas fikirleri açıkça birçok temel metinde ortaya konuldu ve 'Frankfurt Okulu' Alman Toplumsal Düşüncesi üzerinde önemli bir etki yaratmaya başladı". 1956'dan sonra Yeni Solun etkisiyle Amerika'daki okulun (Marcuse Almanya'ya dönmemişti) etkisi Avrupa'da görülmeye başlandı. Bu dönemde Frankfurt Okulu düşünsel ve siyasal en büyük etkiye sahip olmuştur. Geç 1960'larda radikal öğrenci hareketinin büyümesiyle zirveye ulaşmıştır. "1970'lerden başlayarak Enstitü'nün dördüncü dönemi olarak kabul edilebilecek bir dönem başlamış, Frankfurt Okulu'nun etkisi yavaşça çökmeye yüz tutmuş ve gerçekte Horkheimer'in 1973, Adorno'nun 1969'daki ölümleriyle birlikte bir okul olarak var olmaktan hükmen uzaklaşmıştır". Son yıllarda Marksizm'den kopmuş fakat Frankfurt Okulu'nun bazı önemli kavramlarını birçok sosyal bilimci kullanmıştır²⁰².

Frankfurt Okulu Kuramları üç önemli tarihsel deneyden etkilenmişlerdir: 1917 Rus devriminin Avrupa'ya yayılmasının düş kırıklığı; faşizmin yükselişi; İkinci Dünya Savaşından sonra batı kapitalist rejimlerinin istikrarı ve bu istikrarın ürettiği ideolojik değişimler²⁰³.

²⁰⁰Tom Bottomore, **Frankfurt Okulu**, Çev. Ahmet Çiğdem, İstanbul, Ara Yayıncılık, 1989, s.9.

²⁰¹Aym.

²⁰²A.g.e., ss10-11.

²⁰³Erdoğan, Alemdar, a.g.e., s.125.

Martin Jay Diyalektik İmgelem adlı eserinde Enstitü'nün (Markisistler için ikinci derecede önemli olan) modern toplumun kültürel üst yapısına ilişkin konumlar üzerinde durmakta olduğunu vurgular. Başka bir deyişle, otoritenin yapısı ve gelişmesi ile kitle kültürünün ortaya çıkması ve yayılıp hayatımızı istila etmesi üzerinde çabaları yoğunlaşmaktaydı. Yaşadığımız bugünün dünyasında "negatif" eleştirel güçlerin ortadan kalkmakta oluşu sorunu anlamaya çalışmaları zamanla önem kazanmıştır²⁰⁴.

Horkheimer ve Adorno günümüz toplumlarında kişilerin "iş"e yönelik bütünleşme içine girdiklerini, "reel-yaşam" ile "serbest zaman" arasında fark kalmadığını belirtmişlerdir. "Mikro-evren ile makro-evren arasındaki bu şaşırtıcı birlik, insanlara yaşadıkları kültürün bir modelini vermektedir: genel-olan ile tikel-olan arasındaki asılsız özdeşliktir bu. Tekel altında bulunan tüm kitle kültürü, bu nedenlerdir ki, özdeşdir". Kişilere kendi toplumsal konumlarının değiştirilemediğinin benimsetilmesi için (eski çağlardaki zor gücünün yerine) "Bilinç Endüstrisinin" kullanıldığını belirtmişlerdir. Çağdaş toplumlardaki teknolojik düzey, bilinç endüstrisi ile ancak bilinç endüstrisinin de üzerinde etkin olan diğer güçlü endüstrilerin egemenliği ile insanın özgülleşmesine, bilinçlenmesine olumlu katkıda bulunamamaktadır²⁰⁵.

Adorno ve Horkheimer'e göre kültür endüstrisinde tüketicinni tasnif edeceği bir şey kalmayıp, yaratıcılık için hiçbir alan bırakılmamıştır. Kapitalist üretim, tüketicilerin bedenini, düşüncesini kuşatmıştır, kendilerine sunulanın kurbanı olurlar. Kültürün ve eğlencenin yayılması sadece kültürün gerilemesine değil, eğlencenin entellektüelleştirilmesine götürür. Tekelci kapitalizmdeki

²⁰⁴Martin Jay, *Diyalektik İmgelem*, çev. Ünsal Oskay, 1. Basım, İstanbul, Ara Yayıncılık, 1989, s.129.

²⁰⁵Oskay, a.g.e., ss.239-241.

kültür "kitle kandırması olarak aydınlanma" olarak nitelenmektedir. Tekel altındaki tüm kitle kültürü aynıdır. Kültür paradokslarla dolu bir maldır²⁰⁶.

Marcuse'a göre kitle iletişim araçlarının kullandığı dil, (kavramsal) düşünceyi engellemektedir. bu araçlar düşünme ya da düşünmemedeki koşulları bizim için tanımlarlar. Benjamin'e göre ise kitle iletişim araçları yönlendirici olma özelliklerinden dolayı bir kenara atılmamalı, işçi sınıfının çıkarına göre görev yapacak bir biçime dönüştürülmelidir²⁰⁷.

"Çağdaş toplumun kültürel eleştirisini" insani çevreyi teknolojik olarak belirlenmiş bir sisteme dönüştüren ve rasyonelleştirme süreçlerinden türeyen teknik kuralların ve kısıtların giderek daha çok yukarıdan dayatılması ile sembolik iletişimi sistematik olarak engelleyen kamçılanmış bir ekonomik büyümenin sosyo-kültürel doğurgularını vurguluyordu²⁰⁸.

Habermas'a göre iletişim etkinliklerinin üç işlevi vardır: Kültürel bilginin aktarılması ve yenilenmesi; toplumsal bütünleşme ve grup dayanışması; kişisel özdeşleşme. Habermas için kültür, iletişimdeki katılımcıların dünya hakkındaki yorumlarını aldıkları bilgi deposu olarak görür²⁰⁹.

III. BÖLÜM: ÖRNEK BİR ÇALIŞMA: BRITISH COUNCIL'İN İNGİLİZ KÜLTÜREL ÇALIŞMALARI PROGRAMI

4. Kültürel Çalışmalar

Kültürel çalışmalar tek bir tartışma alanı olmayıp belli ilgi ve metodların birbirlerine yaklaştığı disiplinlerarası bir

²⁰⁶Erdoğan, İrfan, a.g.e, ss.216-218.

²⁰⁷A.g.e., s.218.

²⁰⁸Hanno Hardt, "Eleştirelin Geri Dönüşü ve...", s.26.

²⁰⁹A.g.m., s.33.

alandır; bu yakınlaşma varolan disiplinlerde incelenmemiş olgu ve ilişkileri anlamamızı sağlamaktadır²¹⁰.

Disiplinlerarası bir olan olan kültürel çalışmalar edebiyat, toplumbilim, tarih, dilbilim, semiotik, antropoloji ve psikoanaliz gibi farklı söylemlerle karşılaştığında gelişti ve sınıf, ideoloji, hegemonya, dil gibi kavramları tarihsel perspektif içinde yeniden inceledi. Egemen ideolojinin otoritesine koymak için insanların kullandıkları kültürel söylemleri gösteren formların etnografik ve metinsel çalışmaları üzerinde duruldu²¹¹.

Raymond Williams, Richarda Hoggart, Stuart Hall ve özellikle Birmingham Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezi (Birmingham Centre for Contemporary Cultural Studies -CCCS)'nin çalışmaları popüler kültürün kitle iletişiminden geçici dans modalarına kadar akademik ve entellektüel gündeme dahil edilmeyen konuları üzerine kuruldu. Sosyal sürecin en temel anlam ve pratiklerini içeren, periferik ve yüzeysel bulunan bütün bu ihmalin bedeli büyüklüktü. Böylelikle popüler kültür günlük hayatın içindeki kültüre odaklandı²¹².

Kültürel çalışmalar kendini disiplinlerarası bir alan olarak tanımlarken, Kültürel Çalışmalar yapanların kimi daha doğal düşüncelere sahip; kimileri ise tutucudur²¹³.

1990'lardaki Kültürel Çalışmaların konuları ile 1970'lerin Kültürel Çalışmalarının konuları arasında bir yaklaşım farklılığı vardır. Önceleri pembe diziler (soap operas), durum komedileri (sitcoms), müzik eleştirileri ve moda ile uğraşıldı.

²¹⁰Graeme Turner, **British Cultural Studies**, 2nd Impression, New York, London, Routledge, 1992, s.11.

²¹¹T. O'Sullivan, J.Hartley, D. Saunders, M. Montgomery, J. Fiske, **Key Concepts in Communication and Cultural Studies**, London, New York, Routledge, 1994, s.72.

²¹²Turner, a.g.e., s.2.

²¹³A.g.e., s.6.

Sistematik bakılabilseydi bunların politik önemleri daha rahat anlaşılabilirdi²¹⁴.

İkinci olarak İngilizce, sosyoloji, film çalışmaları, psikoloji özellikle psikoanaliz vb disiplinlerin alanlarına karma bir şekilde girilip, radikal politik hareketlerle kadın hareketleri, sosyalist organizasyonlar, anti ırkçı organizasyonlar, yerel kültür ve sanat organizasyonlarıyla ilişkiye girildi. Bugün ise, bütün bunlarla bağlantılar tamamen kaybolmayıp azaldı. 1970'lerde Kültürel Çalışmalar radikal politik değerlendirmeler yapmak anlamına geliyordu. Oysa 1990'larda Kültürel Çalışmalar yapan öğrencilerin çoğu bunu doğru bulmuyorlar.

Üçüncü farklılık ise, 1970'in sonunda kurulan Birmingham, Londra ve Bristol arasında kurulan The Cultural Studies Network'ün diğer yerlerle bağlantıları kısıtlıydı ve hala da sınırlı. Toplantılarda kurslar nasıl geliştirilebilirdi; farklı öğrenme biçim ve metodları, kültürel araştırma politikleri tartışılırken Kültürel Çalışmalar yerini bulmaya başladı. Kültürel Çalışmalar 1970'lerde fikir tartışmaları şeklindeydi ve bilgi ağı bu kadar geniş değildi. Barker ve Beezer, Kültürel Çalışmaları hala otobiyografisini yazmaya çalışan 25 yaşındaki bir futbol yıldızına benzetmektedirler²¹⁵.

Carey'e göre (1983) Amerika'da kültürel incelemeler güç, egemenlik, boyunsama ve ideolojiyi ana problem olarak görmezler. Toplamların sadece iletişim içinde ve iletişim tarafından değil, fakat güç ve egemenlik ilişkileri tarafından kurulduğu gerçeğiyle yüz yüze olduklarını belirtir.

ABD'ye kültürel incelemeler Grosberg ve Fiske gibi entellektüeller tarafından getirilmiş ve kısa zamanda eleştirici

²¹⁴Andrew Blake, "Martin Barker and Anne Beezer, Introduction: What's in a text?", *Reading into Cultural Studies*, Der. M.Barker, A. Beezer, 1st Impression, London Routledge, 1992, s.1.

²¹⁵A.g.m., ss.2-3.

yanını yitirmiş; izleyiciyi fazlaca aktif saymış, şifre çözmede (anlam vermede) sınırsız özgürlük tanımıştır ve tüketim ön plana çıkarken üretim etkisiz kalmıştır. Aktif izleme siyasal etkinliklerle karıştırılır. İzleyiciye verilen bu sınırsız aktiflik içinde; bir iletinin şifrelenmesinde izleyiciler şifre çözmede özgürlükleriyle istedikleri anlamları yükleyerek ve zevkleri alarak, kitle iletişimi egemenliğini etkisiz kılıp bu egemenliği kendilerini güçlendirmek için kullanırlar. Bazı kişiler metni çözerken ayrı veya karşıt kodlar kullanarak metni yeniden yazabilirler, ancak izleyicilerin çoğu metni özgürce yeniden yazmayıp sınırlı şekilde uyum üreten şemalarla anlarlar. Burada karşımıza izleyiciler/okuyucular anlam vermede ne tür örgütsel biçimler uyguluyorlar; bu biçimler nereden gelir; bu biçimler kimin çıkarına aracılık eder ve kimin çıkarını destekler soruları çıkar²¹⁶.

2.İngiliz Kültürel Çalışmalarının Kuruluşu

Stuart Hall'a göre entellektüel olaylarda somut başlangıçlar nadir olup bunun yerine süreklilikler ve kopuşlar yaşanan kültürel çalışmalar, 1960'lerde kendi disiplinleri dışındaki olaylara değinen mevcut sorunları yeniden ele alan, yeni sorunların ışığı altında varolan bilgiyi yeniden düzenleyen yeni müdahalelerdeki böyle bir kopuşun sonucudur²¹⁷.

Bu alan ilk kez 1950'lerde Hoggart'ın The Uses of Literacy (Okuryazarlığın Yararları), Raymond Williams'ın Culture and Society (Kültür ve Toplum) E.P.Thompson'un The Making of English Working Class (İngiliz İşçi Sınıfının Oluşumu) çalışmalarıyla planlanmaya başlar.Bu eserleri Hall, alanın ilk 'müfredat' kitapları olarak tanımlamaktadır. Bunlar üst düzey bir entellektüel çalışmanın ürünü olsalar da, yeni bir disiplinin açılışı için ders kitabı niteliğinde değildir.

²¹⁶Alemdar, Erdoğan, **Popüler Kültür** ..., ss.180-182.

²¹⁷Ece Algan, "İletişim Açısından Kültür Çalışmaları", Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1996, ss.70-71.

Belirleyici bir tarihsel konjonktüre verilen çeşitli cevaplardır. Britanya toplumunda ve kültüründe yer alan uzun süreli değişimlere retrospektif ve tarihsel bir çerçeveden baktılar. Bu yazarların çeşitli biçimlerde yüzleştikleri savaşın kargaşasından yeni çıkmış parametreleri savaş sonrası düzenlemeleri tarafından belirlenen bir değişme ve gelişme süreci içindeki savaş sonrası Britanya toplumuydu²¹⁸.

Hall için bu düzenlemeler kapitalist üretim ve refah devleti, soğuk savaş kavramlarıyla tanımlanıyordu ve ekonomik, politik ve kültürel güçlerin yeni ilişki ve dengelerle biçim almasına yol açtılar. Bu yeni dönüşümü sorgulayan İngiliz akademisyenler endüstriyel kapitalist gelişimin geçmişteki evrelerinin yol açtığı toplumsal formasyonları göze alarak, İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki toplumsal yapılanmanın nasıl olacağı, geçmişteki dönüşümün yol açtığı derin kültürel değişim ve karışıklıkları hatırlayarak savaş sonrası kültürel değişikliklerin neler olabileceği gibi konular üzerinde tartıştılar²¹⁹.

Hall, işte bu tartışmaların kültürel çalışmaların doğduğu alanı amaçlarını ve gündemini tanımladığını vurgulamaktadır. Başlangıcından itibaren bir dizi disiplin ile bağlantılı olan çağdaş toplum ve kültürü daima önemseyen, çağdaş toplum ve kültür hakkında önemli konuları içeren kültürel çalışmaları biçimleyen politik ve entellektüel kaygılar arasındaki gerilimdir. Böylelikle kültür kavramı "text/context ayrımı"ndan sosyal pratikler ve tarihsel süreçler alanına kayarak geleneksel bağlardan uzaklaşmıştır. Bu kopuşlara tek bir disiplin içinde yeni bir yer bulmanın gücüyle dolayısıyla, bu çalışmalar önceleri farklı disiplinler arasındaki geçişleriyle ayırt edici hale geldiler ve sosyolojik olarak tanımlanmıştır²²⁰.

²¹⁸A.g.e., s.71.

²¹⁹A.g.e., s.72.

²²⁰Aynı.

Kültürün incelenmesi yakın dönemde medya, medya içinde oluşan ideolojik temsiller, iktidar ve toplumsal düzenin korunması, iletişim ve kitle iletişimi çalışmaları dahil birçok disiplinin ilgi alanına girmiştir. Toplumdaki medya ve iletişime dair alternatif bir açıklamaya duyulan ihtiyaç kültürün ve kültürel dışavurumların önemini ortaya koymuştur. Önceleri Amerikan toplum bilimlerine eleştirel, kültürel bir gelenekle karşılaşmalar olmuşsa da uygun bir alternatif olarak 'İngiliz Kültürel Çalışmaları'nın eserleri öne çıkmaktadır²²¹.

İngiliz Kültürel Çalışmaları'nın günümüz toplumunun Avrupalı bir eliştirici olarak sunumu siyasal bir meydan okuma, liberal çoğulculuk ve Marksizm (birbirlerine rakip toplum teorileri) arasında dolaysız bir hesaplaşma olarak nitelenmektedir²²².

İdeolojiler açısından baktığımızda, Kültürel Çalışmaların yükselişi Hall tarafından belgelenmiştir ve George Lukacs'dan Lucien Goldmann, Walter Benjamin ve Frankfurt Okulu'nun, özellikle Horkheimer, Adorno ve Marcuse'nin çalışmalarına dek Batı Marksizminin yazılarının etkisidir. Hall'a göre bu metinler kültür hakkındaki tartışmaya, klasik ideolojiler sorunu çerçevesinde bir dizi teorileştirmeyi geri iade ettiği gibi, kültür ve ideolojilerin belirlenmiş niteliğine -maddi, toplumsal ve tarihsel varoluş koşullarına- dair kilit soruyu gündeme getirmiştir ve yine bütünü bir, perspektifin önemini ortaya koymuşlardır. Althusser'in "ideolojik devlet aygıtları" ve Gramsci'nin 'hegemonya' kavramlarının Kültürşel Çalışmalar üzerindeki etkisi, "zorunlu olarak gelişkili, her zaman tarihsel olarak özgül, karmaşık formasyonlar" olarak toplumsal pratiklerin incelenmesi açısından bir rasyonel inşa edilmesine yardım etmiştir²²³.

²²¹A.g.m., s.2.

²²²A.g.m., s.35.

²²³A.g.m., s.36.

Kültürel Çalışmalar, kültürel pratiklerin ürünü olarak yaşıntıyı vurgularlar ve Raymond Williams ve Richard Hoggart'ın kültürel geleneğinde örneklendiği gibi ekonomik indirgemeciliğe karşı çıkmaktadır. Kültürel Çalışmalar medyayı ve medya pratiklerini "ifade edici bir totalite kompleksi olarak kavranan bir toplumun içine" yerleştirmektedirler. Medya, kültürel alana egemen olmasından, çatışmalı ve karmaşık gerçeklik parçalarını bir araya getirmesinden, gerektiğinde bunları uzlaştıran bir toplumsal totaliteye ait anlamın üretilmesine yardımından dolayı önemlidir. Bununla birlikte gelen iktidar sorunu pratiklerin kültürel analizinde ideolojik bir konudur²²⁴.

Kültürel Çalışmalar iletişimi tarihsel süreçlerle ilişkili olarak anlamaya çalışmaktadır²²⁵.

İngiliz Kültürel Çalışmaları geleneği, bir toplumsal teori olarak Marksizmin İngiliz toplumunun toplumsal ve ekonomik koşullarında bir değişiklik üretmeye oldukça yetenekli olduğu varsayımı üzerinde işleyen bir söylem tarafından yaratılan ve ayakta tutulan bir düşünsel iklimden doğmuştur. Batı Avrupa Marksizmi, Fransız yapısalcılığı ve Althusser'in etkileri ile biçimlenen bu tartışmalar, ekonomik ve siyasal iktidar dağılımı, medyanın rolü ve İngiliz toplumunun sorunlarına alternatif siyasal yanıtların düşünsel kaynakları olarak hizmet etmektedirler²²⁶.

3. İngiliz Kültür Çalışmalarının Yurt Dışı Faaliyetleri

British Council'in British Studies projesinde temel görüş eski tarz kurslar yerine Kültürel Çalışmalara uyarlanmış

²²⁴A.g.m., s.37.

²²⁵A.g.m., s.39.

²²⁶Aym.

tanıtıcı kurslar hazırlayıp öğrencilere geniş olanaklar sunmaktır. Hatta çağdaş İngiliz tarihi bugünkü İngiltere'yi sunmaktan daha ilgi çekici bir alandır. British Council'in British Studies programı hala ilk aşamalarında ve bu konuda sonucun nereye varacağını gösteren böyle tanıtmak maksadıyla hazırlanmış bitmiş modeller yok. British Studies alanında bir sürü ilk adım niteliğinde ilginç çalışmalar yapılmakta ve değerlendirilmektedir. British Council'in magazini (dergisi) British Studies Now'da (Aralık 1992) kurs ve programlar belirtilmekte İngiliz yaşam ve kurumlarındaki ilerlemeler sunulmaktadır. Örneğin İstanbul'daki İngiliz Kültürel Çalışmaları kursu, İngiltere'deki Center for British and Comparative Cultural Studies at the University of Warwick ile işbirliği içinde olup, Türk üniversitelerinden öğretim görevlileri Ankara'daki British Council ile birlikte çalışmaktadır. Ülke, şehir, ulusal ve bölgesel kimlikler, değişen sınıf tutumları, çok kültürlü İngiltere, çocukluk çağı ve aile, cinsiyet, İngiltere ve Türkiye'de festivaller ve geleneklerin rolü ilk yılda incelendi. Tüm bunlar ilginç ama kültürel içerikleri nelerdir sorusunu da beraberinde getirdi. British Council'in İngiliz Dili Türkiye Sorumlusu, Kültürel Çalışmalar programındaki katılımcılara çağdaş İngiliz kültürünün son 30 yılının zengin ve çeşitlilik içeren metinlerine yazılı, sözlü, görsel, müzikal -sunulduğunu vurgulamakta, kursun ilk yarısının daha halkla ilgili olduğunu, İngiltere'nin stereotipik manzarasını araştırdığını, ikinci yarısında ise kişisel ve kültürler arası konular üzerinde durulduğunu belirtmektedir²²⁷.

İstanbul'da British Council'in İngiliz Kültürel Çalışmaları kursu 1992-96 yılları arasında gerçekleştirilmiştir. Yukarıda sözü edilen hemen hemen tüm alanlarda faaliyetler hazırlanmış olup, sadece öğrencilere

²²⁷Alec Gordon, "British Studies: From "Civilisation" Courses to "Cultural Studies"", **Britain and Europe British Studies Conference**, (Ed.) Veliko Turnovo, Bulgaria, Petrikov Publishers, 1994, s.159.

değil çeşitli duyuru ve el ilanları ile halka (ilgili çevreye) iletilmiştir.

Bu programı halk (stereotipik) yönünün mü yoksa, kişisel (kültürlerarası) yönünün mü "kültürel" yaptığı soru işaretidir. İstanbul'daki kursun konularının sosyal, politik ve ekonomik içeriğine bakıldığında özellikle "kültürel" olanın ne olduğu sorusuna, eğer bütün insan protikleri, ifadeleri ve ürünleri önünde ve sonunda sosyal ise kurs niye çağdaş İngiltere'nin Kültürel Sosyolojisi diye anılmasın. Çağdaş İngiliz Uygarlığını Anlamada Problem Alan ve Sonuçlar olmasın sonuçlarına yanıt Centre for British and Comparative Studies at the University of Warwick tarafından onaylanan İstanbul kursundan geldi. Bu "uygarlık" sözcüğünün İngiltere'de akademik kursları adlandırmada kullanılmadığı şeklindeydi²²⁸.

Warwick Center'daki İngiliz Kültürel Çalışmaları (BCS) yeni MA programları ve kursları temel bir kursu öngörmektedir. Edebiyat, politika ve toplum gibi konulardan oluşmaktadır. An Introduction to British and Comparative Studies, Postmodernist and Post-Colonial Cultural Studies in Britain and Ireland, Comparative Literature of the British Isles ve Representations of Contemporary Britain. Warwick MA ve sertifika kursları University of Warwick Postgraduate Prospectus (1993)'de şöyle açıklanmaktadır: MA/Certificate'ın British Cultural Studies'in şiir, düzyazı ve daram, kitle iletişimi, popüler kültür alanlarından oluşan kültür ürünlerini kendi sosyo-politik içerikleri içinde sunmaktadır. Bu disiplinlerarası bir derecedir, çok çeşitli konular arası bir uzmanlıktır ve çağdaş Britanya'nın farklı kültürel pratiklerin birleşiminin çok yüzlü doğasını araştırır²²⁹.

²²⁸A.g.m., ss.159-160.

²²⁹A.g.m., s.160.

Buradaki anahtar terimler Alec Gordon tarafından "disiplinler arası", "kültürel pratikler" ve "sosyo-politik içerik", "Çağdaş Britanya'nın temsili", "farklı kültürel pratiklerin bileşimi"dır. "Ürün", "uygulama", "temsil", "sosyo-politik içerik", "farklılık" ve Çağdaş İngiltere'nin bir bütün olarak değerlendirilmesi gibi teorik ve metafor olan bu sözcükler hep birlikte bugünkü Britanya'da kültürel çalışmaları örnekleyen, tanımlayan eleştirel nitelikteki terminolojisidir²³⁰.

Warwick Center'in üçüncü Warwick Üniversitesi Kültürel Çalışmalar Semineri'nde (1993) aldığı kararla Kültürel Çalışmaların uluslararası izleyicisi için seçilen konular; İngiliz Çalışmalarının Kriterlerini Tanımlama, Yüksek Kültür/Bayağı Kültür, Büyük Tartışma, Cinsiyet ve Cinsellik, Kültürlerarası Çalışmalar, Denizaşırı Ülkelerde İngiliz Çalışmaları Öğretimi'ydi²³¹.

Birleşik Krallık'ta (UK) Alan Pulverness ise ideal bir programın dil ve kültürel çalışmaların entegre edildiği öğrencilerin deneyimleri ile donatmış ve onların kendi küçük ölçekli etnografik çalışmalarından oluşacağını belirtmektedir. Böyle bir olasılık söz konusu olmadığında dil ve kültürün karşılıklı etkileşimini farkında olan öğrencileri attırmak için tek şeyin kaynak edebiyatla ilgili metinlerdir. Drama ve düzyazılar bazı şiirler gibi büyük ölçüde "devlet ifadesi" görüşünü vermektedir. Aynı zamanda birçok öğrenciye çağdaş İngiliz yaşamı ve İngiliz duyarlılığını kazandırmaktadır²³².

Edebiyatla ilgili metinlerdeki birçok özellik dil aracılığıyla sosyal ilişkilerin nasıl farkedileceği ve

²³⁰Aym.

²³¹A.g.m., s.161.

²³²Alan Pulverness, "As a Foreign Culture: ELT and British Cultural Studies", **British Studies Now**, Issue:6, July 1995, s.14.

davranışların nasıl örnekleneceği gibi aynı zamanda kültürel öğrenme için bir çerçeve çizebilir²³³.

Raymond Williams'ın belirttiği gibi, "tüm yaşam boyunca" kültür hakkında yazma ve düşünmenin uzun bir geleneği vardır. Sadece dil öğreticisi değil, aynı zamanda bir eğitmen olan İngiliz dili öğretmenleri, yaşam biçimleri, alışkanlıkları, yaşam tarzları, ses tonları bile önemlidir²³⁴.

SONUÇ

İletişim yaşamımızın ayrılmaz bir parçası olup, insanlar yaşamları boyunca kazandıkları bilgi, beceri ve duyguları kendi toplumlarında yaşatırken varlıklarına birliktelik, süreklilik ve kültürelleşme katmaktadır.

Bundan yola çıkarak çalışmamızda iletişim ve halkla ilişkiler kavramları üzerinde durarak, iletişim araçları, kitle iletişim araçları, iletişimin fonksiyon ve çeşitlerini; yığınsal iletişim kuramlarının, yığınsal iletişime ve kültür konularına nasıl yaklaştıklarına değindik. Kitle iletişimi araçlarının kullanımını belirleyen çevrelerin kendi ülkelerinde ve diğer ülkelerdeki halkın kültürel yaşamlarını nasıl etkilediğini ve hedef kitlelerin niteliklerini görmeye çalıştık. Kitle iletişimindeki tek yönlü akışın toplumlararası belirlenmesini, uluslararası ilişkilerde kitle iletişiminin önemini açıkladık. Bir iletişim etkinliği olan halkla ilişkiler kavramını, halkla ilişkiler, reklam ve propagandadan farklılığını, kamu ile ilişkilerin inceledik.

Sürekli olarak yeniden oluşturulan bir kategori olarak karşımıza çıkan kimlik kavramına genel bir bakıştan sonra, din,

²³³Aym.

²³⁴Aym.

ırk, sınıf, etnik köken, cinsiyet ve milliyet gibi belirli grup bağlarını ve niteliklerini paylaşan bireylerin, öznelerin kimlik oluşumuna en önemli katkıyı yapan ulusal kimlik kavramını ve kültürel kimlik konularını değerlendirdikten sonra, ulus içi çizgide "biz" ve "onlar" olarak anlaşılan ulusun sınırları ötesinde yer alanlar ayrımını yeniden üreten ulusal kültürü açıklamaya çalıştık. Kitle kültürüne yaklaşımları açısından Frankfurt Okulu'nun görüşlerine yer verdik.

Ulusal bir kollektif kimliğin şimdisi ile geçmeşi arasında tüm ilişkinin önemli olduğundan yola çıkarak, İmparatorluğun oluşumundan bu yana İngiltere'nin diğer kültürel kimliklerin ve çevre ulusların pek çoğunun kimliğinin oluşmasına katkıda bulunduğunu gördük. Bu kimlik güçlü bir biçimde merkezi ve büyük ölçüde imtiyazlı bir kimliktir.

Birçok disiplinin alanı içine giren kültürü, yeni bir disiplinlerarası alan olan İngiliz Kültürel Çalışmalarını inceleyip, The British Council'in yürüttüğü İngiliz Kültürel Çalışmalar(British Culturel Studies) programını ve çalışmalarını bir halkla ilişkiler çalışması olarak ele aldığımız bu çalışmada kültürlerarası iletişimde halkla ilişkilerin önemli bir payı olduğunu gördük.

İleride bu son bölümdeki çalışmalarımızdaki eksikliği bir makale oluşturarak genişletmeye çalışacağız.

1995-96 COURSES

BRITISH CULTURAL STUDIES /

TEACHING LANGUAGE LITERATURE AND CONTEMPORARY BRITAIN

- ♦ Each course leads to the award of a Warwick University Certificate in British Cultural Studies. This certificate is equivalent to one-third of an MA on the Warwick University course in British Cultural Studies.
- ♦ Participants will be assessed for the Certificate on the basis of the following:
 - A project (5000 words minimum) to be written at the end of the spring semester.
 - One shorter essay (2500 words) to be written by the end of the winter semester.
 - A 2-hour examination, based on the topics studied, to be taken at the end of the course (June 1996). Answers to be prepared in advance.(There will be more information about TLLCB projects)
- ♦ Candidates who complete the Certificate to a high standard will be allowed to attend the University of Warwick for two terms (October 1996-May 1997), to undertake further course work and a dissertation, towards the completion of their MA degree in British Cultural Studies.
- ♦ The British Council will have funds available to contribute to the costs (normally 75%) -accommodation, fees, living expenses, etc. - of students attending the University of Warwick.

Süheyla Kirca
BCS Co-ordinator

Laurence Raw
BCS Lecturer

**WARWICK UNIVERSITY MA CERTIFICATE PROGRAMME
IN BRITISH CULTURAL STUDIES
1995-96 (OCTOBER - JUNE)**

TERM I: 17th October to 16 January / Seminar hours: 18.00 - 20.30

17th October: Introduction to the programme / Stereotypes of English

Lecturers: Süheyla Kırca, Prof. Cem Taylan, Dr. Selim Eyüboğlu and Ceyda Coldu

21 October (Workshop): Nationalism and Britishness , 11.00 - 14.00, 6th Floor

Lecturer: Prof. Joanne Collie (Warwick University)

24 October: National and Regional Identities - Scottishness

Lecturers: Cem Taylan, Süheyla Kırca and Selim Eyüboğlu

(Ulusal ve Bölgesel Kimlikler
- iskoçyalılık)

31 October: National and Regional Identities - Northern Ireland

Lecturer: Cem Taylan and Süheyla Kırca

(U.B.K. - Kuzey İrlanda)

7 November: The Image of British Identity in Non-British Societies

Lecturer: Selim Eyüboğlu

(Yabancı Toplumlardaki
ingiliz kimliği imajı)

14 November: Multicultural Britain

Lecturers: Süheyla Kırca

(Çokkültürlü Britanya)

21 November: "British Studies" and "British Cultural Studies"

Lecturer: Selim Eyüboğlu

(İngiliz Çalışmaları ve
İngiliz Kültür Çalışmaları)

28 October: Multicultural Britain

Lecturers: Cem Taylan and Ceyda Coldu

(Çokkültürlü Britanya)

2 December (Workshop): Multicultural Britain

Lecturers: S. Kırca, C. Taylan, S. Eyüboğlu

5 December: Changing Class Attitudes

Lecturers: Cem Taylan and Ceyda Coldu

(Değişen Sınıfsal Tutumlar)

12 December: Changing Class Attitudes

Lecturers: Süheyla Kırca and Selim Eyüboğlu

19 December: Changing Class Attitudes

Lecturer: Selim Eyüboğlu

3 January: Youth Culture

Lecturers: Cem Taylan and Süheyla Kırca

(Gençlik Kültürü)

9 January: Youth Culture

Lecturer: Selim Eyüboğlu and Süheyla Kırca

(Gagday Britanya'da Popüler Kültür ve Yüksek Kültür)

13 January (Workshop): Popular Culture vs High Culture in Contemporary Britain

Lecturers: Cem Taylan, Selim Eyüboğlu, Süheyla Kırca

16 January: Revision/Essay Writing/Student Consultations

Lecturers: Cem Taylan, Selim Eyüboğlu and Süheyla Kırca

(Değerlendirme, Proje Çalışma
öğreni Değerlendirmeleri)

23 January: Submit Essays

TERM II: 20 February to June

20 February: Childhood and the Family

(Gocukluk Çağı ve Aile)

27 February: Childhood and the Family

5 March: Childhood and the Family

12 March: Poetry in the Regions (Guest Lecturer: Mr. Roger McGough)

(Bölgelere göre Şiir)

19 March: Gender and Sexuality

(Cinsiyet ve Cinsellik)

26 March: Gender and Sexuality

30 March: Saturday Workshop - Gender, sexuality, representation and the Media

2 April: Gender and Sexuality

9 April: The Media and Society

(Medya ve Toplum)

16 April: The Media and Society

23 April: The Media and Society

30 April: Looking both ways

(Farklı Açılarından Bakışlar)

7 May: Revision and Essay Writing

14 May: Student Consultations

Submit dissertation: 1st week of June

Exam: 2nd week of June

Please note that dates in Term 2 are very tentative: they take no account of Bayrams or Easter holidays. They are subject to change.

SÜHEYLA KIRCA

British Cultural Studies Co-ordinator and Trainer

COURSE FEEDBACK
British Cultural Studies
1995-96

1- Why are you taking this course? Bu kursa katilmanin nedeni ?

2- Has the course fulfilled your expectations so far? Please explain why / how

Bu kurs beklentilerinizi karşıladı mı? Nasıl ve neden, açıklayın?

3- What changes would you like to see in the rest of the course?

Kursta ne gibi değişiklikler olmasını istersiniz?

4- What do you value most about the course?

Sizce kursun en yararlı tarafı nedir?

5- How do you feel about the way sessions are run?

Derslerin işleniş biçimi hakkında ne düşünüyorsunuz?

6- Things you would like more of (if any)

Eklenebilir istediğiniz bir şey varmı, varsa nedir?

7- Things you would like less of (if any)

Fazla olduğunu düşündüğünüz bir şey var mı, varsa nedir?

JANUARY 1995

9 - 13

Santiago Chile

The tenth annual Literature seminar in the series organised by the Instituto Profesional Chileno-Británico and the Catholic University of Chile was devoted to British Studies this year. The event, which was led by Susan Bassnett of the University of Warwick, generated considerable interest in developing British Studies in Chile.

23 - 27

São João Del Rei Brazil

Summer school of the Brazilian Cultura Inglesa (ABCI) was the first national British Studies event for Brazil's largest language teaching and cultural organisation. Led by Julia Cleave of the Colchester English Studies Centre and Celia Roberts of Thames Valley University, the course aimed to introduce new integrated approaches to the teaching of language and culture. The 70 participants particularly valued the comparative perspectives explored, the topic of youth culture and the authentic materials.

23 - 27

Bratislava Slovakia

Bratislava British Studies Winter School provided the first national meeting for more than 50 teachers from private, secondary and language schools throughout Slovakia. Tony Thorne (King's College English Language Unit), Pat Hausler (University of Vienna) and Carlin Dick (formerly Nicholas Kopernicus University Torun) were among the tutors.

MARCH

15 - 17

Berlin Germany

Cultural Studies in Higher Education in Germany was a major national meeting of cultural studies and Landeskunde specialists hosted by the Free University of Berlin. Outcomes of the intensive discussions included a set of recommendations to the higher education constituency for the increased growth, standardization and professional development of the field. It is hoped to publish a translation of these recommendations in the January/February issue.

15 - 17

Ankara Turkey

Second Turkish British Studies Seminar focused on syllabus content and design, materials and methodology with progress reports from practitioners from the British Council centres at Istanbul and Ankara, and from Bosphorus, Hacettepe, and Bilkent Universities. A highlight was Joanne Collie and Alex Martin's exploration of how the theme of kitchens could be used in British Studies and ELT courses.

APRIL

10 - 12

Vienna Austria

Britain 2000 see pages 7 and 8.

MAY

2 - 5

Semarang Indonesia

First national British Studies Seminar see pages 3 and 4.

29 - 2 June

Kobe City Japan

British Week at Kobe City University of Foreign Studies. About 400 people attended the event which offered lectures and a seminar on contemporary Britain, a panel display on contemporary British novelists, feature films and educational counselling.

JUNE

4 - 8

Nizhny Novgorod Russia

Inaugural conference of RABS the Russian Association of British Studies which was founded as a result of last June's conference in Yaroslavl was attended by over 60 delegates from all over Russia. As well as the election of a RABS president, Natalya Bushmanova (University of Yaroslavl), and agreement

of a constitution the meeting had four main themes: comparative literary studies, cross-cultural aspects of translation, sociocultural education in TEFL and British-Russian cultural affinities. Speakers from UK included Michael Byram, (University of Durham) speaking on intercultural communicative competence, John Drakakis (University of Stirling) on how Shakespeare is quoted in a variety of media and Michael Molnar (Research Director, Freud Museum, London) on aspects of translation and interpretation. More details next issue.

10

Oita City Japan

British Culture and Education fair at Oita City Audio-Visual Centre co-sponsored by JET teachers and the Oita Prefectural and Municipal Education Board. Lectures on British education, arts, English teacher training, a panel display on the Beatles, an exhibition of special interest arts magazines, and a British music corner. Around 250 attended.

19 - 23

El Jadida Morocco

British Week jointly organised by the British Council, Morocco, and the University Chouaib Doukkali at El Jadida, 90 km south of Casablanca. Highlights included a showing of *Four Weddings and a Funeral* and *Shadowlands*, a British Studies book exhibition, talk and round table and a day each devoted to science, business and culture.

JULY

3 - 21

Oxford/Strathclyde UK

British Cultural Studies at University, College and School the annual international summer school directed for the British Council by Martin Montgomery (University of Strathclyde).

AUGUST

28 - 1 Sept

Ljubljana Slovenia

British Council summer school for Slovene teachers will feature British Studies this year – definitions, selection and presentation of material – as one of its key topics. Tina Mahkota, working with British tutors will assess the relevance of ongoing work at the tertiary level to the requirements at the secondary level. Seventy participants are expected to attend the event which includes a British Studies book exhibition prepared by the Council's Information Group in Manchester.

SEPTEMBER

3 - 10

Warwick UK

The Fourth International Seminar and Conference on British Cultural Studies co-organised by Professor Susan Bassnett of the University of Warwick and the British Council's Literature Department has the theme 'Changing States: constitution and identity in contemporary Britain.' It will examine the cultural, social and political forms resulting from change in late twentieth century Britain. Among 16 Speakers will be: Michael Byram (Durham University), John Corbett (Glasgow University), Maurna Crozier (Cultural Traditions Group – Belfast), Alan Durant (Middlesex University), Anthony Easthope (Manchester Metropolitan University), Tony Mason (University of Warwick), Martin Montgomery (University of Strathclyde), Kenneth Parker (University of East London) and Sabina Sharkey (University of Warwick). The cost of the seminar and conference with full board accommodation and visits which will include a production at Stratford-upon-Avon is £600. At the time of publication some places still exist. More information from the Editor, *British Studies Now*.

21 - 22

Barcelona Spain

Culture and power the first British Studies seminar of its kind to be held in Spain is organised and hosted by the Universitat Autònoma and aimed at teachers at universities throughout Spain. The British Council is supporting the attendance of Professor Dai Smith, currently head of Programmes, BBC Wales and Professor David Punter of the University of Stirling.

6 - 28

Vienna Austria

50th Anniversary Symposium. During of the British Council's 50th anniversary celebrations in Austria, the University of Vienna will host the first ever meeting outside Britain of all the IATEFL special interest groups, including the Literature and British Studies SIG. Further information from IATEFL, Fax: 0044 1227 2764415 or Andrea Eschner, The British Council, Fax: (01) 533 261685.

OCTOBER

1 - 12

Beijing China

Annual conference of the Chinese society of British Studies will examine change in British society, looking at the period from the end of the Cold War to the present.

NOVEMBER

7 - 19

Caracas Venezuela

The first Venezuelan international conference on British Studies will take place in Caracas between 17 and 19 November 1995 at the Venezuelan Central University, Caracas. The conference, organised jointly by The British Council, Venezuela and the Central University Department of English will focus on the teaching of British Studies at university level. Susan Bassnett (University of Warwick), Martin Montgomery (University of Strathclyde) and Tony Thorne (University of London) will be keynote speakers.

8 - 19

Tokyo Japan

Women and Society is a symposium co-hosted by the Tokyo Women's Foundation and the British Council which aims to examine, from the perspectives of Britain and Japan, the problems faced by our two societies in trying to enable women to achieve positions in the economy and labour force commensurate with their ability and intelligence as well as being able to marry, have children and raise a family. British speakers will be Kamlesh Bahl, chair of the Equal Opportunities Commission, Ruth Lister, Professor of Social Policy at the University of Loughborough, Susan McRae, Senior Fellow, Policy Studies Institute, Sylvia Walby, Professor of Sociology, University of Bristol. Japanese speakers will comprise Ms Kanehira, the former Vice-Governor of Tokyo, Ms Shimomura, the internationally renowned journalist and Professor Asakura, a specialist in the comparative study of UK-Japan women's employment issues. The proceedings will be transcribed, edited and made widely available.

3 - 25

Dresden Germany

The City and the Country is the title of the sixth meeting of the Arbeitskreis British and Cultural Studies organised by Professor Jürgen Kamm and hosted by the Technical University of Dresden. Participants are invited to consider the interdisciplinary implications of the theme and look at the tensions between rural and urban life in contemporary Britain.

JANUARY 1996

4 - 19

Raach Austria

CS and Language Teaching is a five day residential course for Austrian grammar school teachers run jointly by the Austrian Ministry of Education and the British Council Vienna. The tutors are Alan Pulverness and Andrew Skinner.

MARCH

5 - 18

Tokyo Japan

The British Cultural Studies Conference will be held jointly by the British Council and the University of Tokyo. Speakers invited from Britain are Professor Stuart Hall, Dr Charlotte Lundson, Professor Angela McRobbie, Dr David Moreley, Dr Ali Rattansi and Dr Colin Sparks. Both British and Japanese speakers will read papers on their research subjects and exchange views.

APRIL

18 - 20

Sousse Tunisia

Identity: culture and discourse is the first conference in British and American Studies to be held by the Department of English at the University of Sousse. It aims to trace and then discuss the various aspects, implications and meanings of the concept of *identity* in literature, society and language.

22 - 24

Wroclaw Poland

Poland in British Culture - Britain in Polish Culture a conference held by the English Institute of University of Wroclaw. Papers invited in: literary landscapes, drama and the nation, the country and the city, historical solidarities and political legacies, mythologies old and new, philosophical receptions, culture class and gender, what the media say (print, film, TV), their kind of music, the nation at prayer and 1989 - 1995. Titles and 100 word abstracts by 31 December to James Lynn, Institute of English, University of Wroclaw, ul. Kuznicza 22, 50 - 138 Wroclaw. Fax: +48 (0)71 402440.

Date to be announced

Espoo Finland

The Sixth Biennial British studies Seminar the longest running event in the calendar. Date to be announced. Enquiries to Kirsu Korhonen, the British Council, Kakaniemenkatu 2, 00530 Helsinki. Fax: +358 0701 8725.

MAY

28

Munich Germany

Meeting the Intercultural challenge: effective approaches in research, education, business and politics. Between 700 - 1000 delegates are expected to attend the 1996 congress of SIETAR, the Society for Intercultural Education, Training and Research. Further information contact SIETAR '96 Congress, c/o ISD GmbH, Alexanderstr. 42 D70182 Stuttgart, Germany. Fax: +49 711 240477.

NEWS AND MATERIALS

Future publications of interest are the next edition of *British Studies in Brazil*, reflecting work from the Culturas summer school (see Calendar): information from Helena Menescal, the British Council Brasilia. Fax: +55 (0)61 272 3455 e-mail BC_Brasilia@mcimail.com. Dr Martin Phillips at the British Council Tokyo is planning a BS newsletter for this autumn and Laurence Raw reports there is a new BS newsletter for Turkey scheduled for November 1995. Laurence Raw, author for the Council of *Changing Class Attitudes* and the forthcoming *The Country and the City* also reports that BS courses are starting in three universities in Turkey from October 1995: Bogazici (Istanbul), Cumhuriyet (Sivas) and at Mersin. New BS courses for graduates and teachers begin in October 1995 at the Council's Centre in Izmir. A third annual seminar is planned for March 1996 on Multicultural Britain. During the year there will be readings by poet, Roger McGough and lectures by writer on the black visual arts of Britain, Lola Young of Middlesex University who is writing the text for the Council's poster on Multiculturalism. The British Council Ankara for more information. Fax: +312 427 6182.

New courses in Finland include an undergraduate degree at the Abo Akademi's British Studies centre and British and Irish Studies options at the University of Helsinki. From Autumn 1995, the students of Helsinki University will have a chance to take an area studies module: the British and Irish Studies Programme will offer courses in contemporary and historical aspects of Britain and Ireland, initially drawing on the expertise of the Departments of English, History, Linguistics and Geography. The Programme is jointly co-ordinated by Dr Eino Lyytinen, Director of the Renvall Institute (an institute dedicated to multidisciplinary studies) and John Calton, Lecturer in English.

THE
CRYING
GAME

For further information, please contact:

Süheyla Kırca

The British Council

Istiklal cad. 251-53, Kat. 2-6

Beyoğlu 80060 İstanbul

Tel: (212) 252.7474-78 ext. 124

Fax: (212) 252.9589

The British Council

*A British Cultural Studies
Special Event*

'Films and Identities'

*Discussion sessions, lectures,
screenings...*

Istanbul -1997

'FILMS AND IDENTITIES'

(25 April - 2 May)

The British Council Istanbul is organising a series of film seminars as part of the British Cultural studies programme in collaboration with Aksanat and Mimar Sinan University. The aim of this series is to discuss the different identities (gender, sexual, national, ethnic etc.) represented in contemporary British cinema. Film screenings will be followed by discussion sessions led by scholars from different universities who specialize in this field. A prominent film scholar, Elizabeth Cowie, a senior lecturer in Film Studies at the University of Kent at Canterbury, will be presenting the first seminar of the event. Those who wish to attend her seminar on 'The Crying Game' are encouraged to see the film that will be screening at Mimar Sinan University.

The Dates and Venues of The Programme:

25 April, Friday 18.00-20.00

Screening: *The Crying Game* (35mm - Turkish Subtitled)

Directed by Neil Jordan, 1992

Place: *Mimar Sinan University Oditoryum, Fındıklı.*

28 April, Monday 18.00-20.00

Title: 'The Crying Game: An English Question of Identity and Desire'

Lecturer: Elizabeth Cowie

Place: *The British Council*

29 April, Tuesday 17.30-20.30

Screening: *Bhaji on the Beach* (16mm)

Directed by Gurinder Chadha, 1993

Seminar: Ayşegül Baykan

Place: *Aksanat, Beyoğlu*

30 April, Wednesday 18.00-21.00

Screening: *Distant Voices, Still Lives* (16mm)

Seminar: Tül Sualp Akbal

Directed by Terence Davies, 1988

Place: *The British Council*

1 May, Thursday 17.30-20.30

Screening: *Raining Stones* (16mm)

Seminar: Chris Rumford

Directed by Ken Loach, 1993

Place: *Aksanat, Beyoğlu*

2 May, Friday 18.00-20.00

Screening: *An Unsuitable Job for a Woman* (16mm)

Seminar: Selim Eyüboğlu

Directed by Christopher Petit, 1981

Place: *The British Council*

For further information, please contact

Süheyla Kırca

The British Council, İstiklal Cad. 251-53, Kat: 5, Beyoğlu, İstanbul

Tel: (0212) 252 7474-78 ext. 124 - Fax: (0212) 252 9589

Aksanat, Tel: 252 3500

KAYNAKÇA

ALEMDAR Korkmaz, ERDOĞAN İrfan, **Popüler Kültür ve İletişim**, Ankara, Ümit Yayıncılık, 1994.

ALGAN Ece, "İletişim Açısından Kültür Çalışmaları", Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1996.

ALTHUSER Louis, **İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları**, çev.Yusuf Alp, Mahmut Özışık, 4.Basım, İstanbul, İletişim Yayınları, 1994.

ANDERSON Benedict, **Hayali Cemaatler, Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması**, Çev. İskender Savaşır, İstanbul, Metis Yayınları, 1993.

ATEŞ Toktamış, **68'li Olmak**, Ankara, Ümit Yayıncılık, 1994.

BALİBAR Etienne, WALLERSTEİN Immanuel , **İrk Ulus Sınıf Belirsiz Kimlikler**, Çev. Nazlı Ökten, 2. Basım, İstanbul, Metis Yayınları, 1995.

BLAKE Andrew, "Martin Barker anda Anne Beezer, Introduction: What's in a text?", **Reading into Cultural Studies**, Der. M.Barker, A. Beezer, 1st Impression, London Routledge, 1992,

BOTTOMORE Tom, **Frankfurt Okulu**, Çev. Ahmet Çiğdem, İstanbul, Ara Yayıncılık, 1989.

BOTTOMORE T.B., **Toplumbilim**, Çev. Ünsal Oskay, 2. Basım, İstanbul, Beta Basım Yayın Dağıtım, 1984.

BUDAK Gönül, BUDAK Gülay, **Halkla İlişkiler Davranışsal Bir Yaklaşım**, İstanbul, Beta Basım Yayın Dağıtım, 1995.

CONNOLLY Willian E., **Kimlik ve Farklılık Siyasetin Açmazlarına Dair Demokratik Çözüm Önerileri**, Çev. Ferma Lekesizalın, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 1995.

ECO Umberto, **Günlük Yaşamdan Sanata**, 3. Basım, İstanbul, Adam Yayınları, 1993.

ERDOĞAN İrfan, **Dünyanın Çarpık Düzeni/Uluslararası İletişim**, İstanbul, Kaynak Yayınları, 1995.

ERDOĞAN İrfan, ALEMDAR Korkmaz, **İletişim ve Toplum**, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1990.

FISKE John, **İletişim Araştırmalarına Giriş**, Çev. Süleyman İrvan, Ankara, Bilim Sanat Yayınları/Ark, 1996.

GORDON Alec, "British Studies: From "Civilisation" Courses to "Cultural Studies"", **Britain and Europe British Studies Conference**, (Ed.) Veliko Turnovo, Bulgaria, Petrikov Publishers, 1994.

HALL Stuart, "Kültür, Medya ve İdeolojik Etki", **Medya, İktidar, İdeoloji**, der.ve çev. Mehmet Küçük, 1.Basım, Ankara, Ark Yayınevi, 1994.

İLAL Ersan, **İletişim, Yıgınsal İletişim Araçları ve Toplum**, İstanbul, 1989.

JAY Martin, **Diyalektik İncelem**, çev.Ünsal Oskay, 1.Basım, İstanbul, Ara Yayıncılık, 1989.

KAYA Raşit, **Kitle İletişim Sistemleri**, Ankara, Teori Yayınları, 1985.

KAZANCI Metin, **Halkla İlişkiler**, 2. Basım, Ankara, Savaş Yayınları, 1982.

LARRAİAN Jorge, **İdeoloji ve Kültürel Kimlik**, Çev. Neşe Nur Domaniç, İstanbul, Sarmal Yayınevi, 1995.

LUNN Eugene, **Marksizm ve Modernizm**, Çev.Yavuz Alogan, İstanbul, Alan Yayıncılık, 1995.

MALINOWSKI Bronislaw, **Bilimsel Bir Kültür Teorisi**, Çev. Saadet Özkol, İstanbul, Kabalcı Yayınevi, 1992.

MC QUAIL Denis, Sven Winduhl, **İletişim Modelleri**, Çev.Banu Dağtaş, Uğur Demiray, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi, 1994.

OKTAY Mahmut, **İletişimciler İçin Davranış Bilimlerine Giriş**, İstanbul, Der Yayınları, 1996.

OKTAY Mahmut, **Halkla İlişkiler Mesleğinin İletişim Yöntem ve Araçları**, İstanbul, Der Yayınları, 1996.

OSKAY Ünsal, **Kitle İletişiminin Kültürel İşlevleri**, İstanbul, Der Yayınları, 1993.

O'SULLIVAN T., HARTLEY J., SAUNDERS D., MONTGOMERY M., FISKE J., **Key Concepts in Communication and Cultural Studies**, London, New York, Routledge, 1994.

PELTEKOĞLU Filiz Balta, **Halkla İlişkiler Giriş**, İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayın No:524; İletişim Fakültesi Yayın No:1, 1993.

PULVERNESS Alan, "As a Foreign Culture: ELT and British Cultural Studies", **British Studies Now**, Issue:6, July 1995.

SCHLESİNGER Philip, **Medya Devlet ve Ulus, Siyasal Şiddet ve Kollektif Kimlik**, Çev. Mehmet Küçük, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 1994.

SCHNAPPER Dominique, **Yurttaşlar Cemaati, Modern Ulus Fikrine Dair**, Çev. Özlem Okur, İstanbul, Kesit Yayıncılık, 1995.

SCHROEDER Ralph, **Max Weber ve Kültür Sosyolojisi**, Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları, 1996.

SMITH Anthony D., **Milli Kimlik**, Çev. Bahadır Sina Şener, İstanbul, İletişim Yayınları, 1994.

ŞENYAPILI Önder, **Toplum ve İletişim**, Ankara, 1981.

ŞİMŞEK N.Melda Cinman, TINGÖY Özhan, **Türkiye'de Ulusal Kimlik Olgusu, İmaj ve Tanıtım Sorunlarının Çözümünde Halkla İlişkiler**, İstanbul, 1995.

TOLAN Barlas, **Toplum Bilimlere Giriş**, 3. Basım, Ankara, Savaş Yayınları, 1983.

TOURAİNE Alain, **Modernliğin Eleştirisi**, Çev. Hülya Tufan, 2. Basım, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 1995.

TURNER Graeme, **British Cultural Studies**, 2nd Impression, New York, London, Routledge, 1992.

VAROL Muharrem, **Siyaset ve Halkla İlişkiler**, Ankara, İmaj Yayıncılık, 1994.

WILLİAMS Raymond, **Marksizm ve Edebiyat**, Çev.Esen Tarım, 1.Basım, İstanbul, Adam Yayınları, 1990.

WILLİAMS Raymond, **Kültür**, Çev. Suavi Aydın, Ankara, İmge Kitabevi, 1993.

YUMLU Konca, **Kitle İletişim Araştırmaları**, İzmir, 1990.

